8 0693

Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат

معرفت

MARIFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган

1993 ЙИЛ 5 ИЮНЬ, ШАНБА

№ 38 (6549). Баҳоси 5 сўм.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН» ҲУКУМАТГА ҚАРАШЛИ БЎЛМАГАН ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Соғлом авлод учун» ҳукуматга қарашли бўлмаган Халқаро хайрия жамғармасини тузиш тўғрисида»ги 1993 йил 23 апрель фармонини бажариш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

1. «Соғлом авлод учун» ҳукуматга қарашли бўлмаган Халқаро хайрия жамғармасининг низоми тасдиқлансин.

2. Жамғарма ташкилот комитетининг таркиби иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Ташкилот комитети икки ҳафта муддатда:

жамғарма низомномасини ишлаб чиқсин ва жамғарма қатнашчилари конференциясида қабул қилсин;

жамғарма бошқаруви ва маъмуриятини тузсин.

3. Қуйидаги ишларга ҳар томонлама кўмаклашиш «Соғлом авлод учун» жамғармасининг асосий вазифалари деб ҳисоблансин:

туғруққа кўмаклашувчи ва болалар муассасаларининг моддий-техникавий базасини мустаҳкамлаш, уларни замонавий асбоблар билан жиҳозлаш, янги самарали муолажа воситалари билан таъминлаш;

жамоатчилик ва давлат тузилмаларининг Ўзбекистон аҳолиси келгуси авлодлари генетик фондини жаҳон тажрибасини ҳисобга олган ҳолда яхшилашга қаратилган куч-ғайратларини мувофиқлаштириш;

Ўзбекистон Республикасида ёш авлодни соғломлаштириш миллий дастурининг она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш қисмини амалга ошириш;

оналик ва болаликни муҳофаза қилиш ишида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш ва чуқурлаштириш.

4. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги «Соғлом авлод учун» жамғармасининг ишини ташкил этишда фаол иштирок этсин. Шу йил 1 июлга қадар жамғарма ҳамда унинг республика барча минтақаларидаги филиалларини ташкил этишда ҳамда уларнинг фаолиятида вилоят соғлиқни сақлаш бўлимлари, педиатрия илмий тадқиқот институти, акушерлик ва гинекология илмий тадқиқот институтининг иштирокига доир таклифларни ишлаб чиқсин.

5. «Соғлом авлод учун» хайрия жамғармасига Вазирлар Маҳкамасининг заҳира жамғармасидан 1 миллиард сўм ажратилсин. Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат комитетлари, концернлари, корхоналари, хўжаликлари ва ташкилотлари жамғарманинг низомдаги вазифаларини бажаришга доир фаолиятига амалий ёрдам берсинлар. Бу иш ҳар бир раҳбар ва ижрочининг ватанпарварлик бурчи деб ҳисоблансин.

6. Республикада оналик ва болаликни муҳофаза қилиш муаммолари муҳим аҳамиятга моликлигини ва жамғарманинг юксак ижтимоий мақомини эътиборга олиб, жамғарма филиалларини ташкил этишга ва фаолиятига бевосита раҳбарлик қилиш Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри раҳбарларининг фахрли вазифаси деб ҳисоблансин.

7. Белгилаб қўйилсинки, жамғарма ўз низомида кўзда тутилган мақсадлар ва вазифаларга тўла мос келадиган фаолият йўналишлари бўйича:

ташқи иқтисодий фаолият билан шуғулланишга ҳақлидир;

солиқлар, давлат, божхона тўловлари ҳамда давлат бюджетига ўтказиладиган бошқа йиғимларни тўлашдан озод этилади.

8. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги халқаро алоқаларни амалга оширишда, хориждаги шундай жамғармалар ва бошқа турдош ташкилотлар билан алоқа ўрнатишда, ЮНИСЕФ, Қизил хоч, БМТ миссияси ва бошқа халқаро ваколатхоналар билан битимлар тузишда «Соғлом авлод учун» жамғармасига ҳар томонлама ёрдам берсин.

9. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари жамғарма минтақа филиаллари меъёрий фаолиятини таъминлаш учун 1 ой муддат ичида шарт-шароит яратиб берсинлар. Тошкент шаҳар ҳокимияти шу муддат ичида «Соғлом авлод учун» жамғармасининг бошқарувига бино ажратиб берсин.

10. «Тошкентшаҳарйўловчитранс» уюшмаси жамғарма маъмуриятини шартнома асосида хизмат автотранспорти билан таъминлансин, Ўзбекистон Республикаси Алоқа вазирлиги эса жамғарма талабномасига биноан шаҳар ва ҳукумат алоқа воситаси билан таъминлансин.

11. «Ўзбекшартномасавдо» ва республиканинг бошқа ихтисослашган савдо-таъминот ташкилотлари «Соғлом авлод учун» жамғармасига зарур анжомлар ва мебель ажратиш масаласини белгиланган тартибда кўриб чиқсин.

12. Оммавий ахборот воситалари «Соғлом авлод учун» ҳукуматга қарашли бўлмаган Халқаро хайрия жамғармаси фаолиятини кенг ёритсин, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш соҳасидаги ижобий тажрибани тарғиб қилсин.

13. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Бош вазир ўринбосари М. Қорабоев зиммасига юклатилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси

И. КАРИМОВ.

1993 йил 3 июнь.
Тошкент шаҳри.

ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 1993 ЙИЛ 3 ИЮНДАГИ ҚАРОРИГА ИЛОВА

«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН» ЖАМҒАРМАСИ ТАШКИЛОТ КОМИТЕТИНИНГ ТАРКИБИ

Қорабоев М. Қ. — Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — ташкилот комитетининг раиси.

Каримов Ш. И. — соғлиқни сақлаш вазири, ташкилот комитети раисининг ўринбосари.

Йўлдошева Г. Б. — Тошкент вилояти ҳокимлиги ижтимоий таъминот бошқармаси оналик ва болалик масалалари бўйича маслаҳатчиси, — ташкилот комитетининг котиби.

ТАШКИЛОТ КОМИТЕТИНИНГ АЪЗОЛАРИ

Азимов У. — Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси.

Асадов Д. А. — Акушерлик ва гинекология илмий-тадқиқот институтининг директори.

Абдуллаева А. Й. — Соғлиқни сақлаш ходимлари касаба уюшмалари Марказий комитетининг раиси.

Бекнозова М. Ф. — Тошкент вилоят соғлиқни сақлаш бўлимининг мудири.

Воҳидова У. Т. — Республика Қизил ярим ой жамиятининг раиси.

Ғуломова Д. Ғ. — Республика маслаҳат-ташҳис марказининг директори.

Жабборова Ю. Қ. — Тошкент давлат тиббиёт институтининг кафедра мудири.

Жуманиёзов М. Ж. — Хоразм вилоятининг ҳокими.

Задорожная Р. А. — Давлат истиқболини белгилаш ва статистика комитети соғлиқни сақлашни мўлжаллаш бўлимининг бошлиғи.

Эшмуҳамедов Ш. Э. — «Ўзсармоябанк» бошқарувчиси.

Иброҳимова Г. Б. — «8-март» санаторийсининг бош шифокори.

Зиёева М. А. — «Она ва бола» марказининг бош шифокори.

Каримова Д. Ф. — Шифокорлар малакасини ошириш институтининг кафедра мудири.

Маҳмудов О. С. — Педиатрия илмий-тадқиқот институтининг директори.

Матёқубова Г. А. — ёзувчи (Қорақалпоғистон).

Маҳмудова Н. М. — Тошкент педиатрия тиббиёт институтининг кафедра мудири.

Мадиёров Т. М. — «Ким Пен Хва» халқ корпорациясининг бош директори.

Маҳаматқулова М. Р. — 10-туғуруқхона бош шифокори, Ўзбекистон Республикаси халқ депутати.

Пикулина Е. В. — Шифокорлар малакасини ошириш институти неонатология кафедрасининг мудири.

Раҳимов Б. Р.—Уруш ва меҳнат фахрийлари кенгашининг раиси.

Расулов М. М. — Ўзбекистон ХДП МК биринчи котиби.

Раҳмонов А. В. — В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшма комитетининг раиси.

Солиев Э.-Н. — «Дўстсардор» компаниясининг раиси.

Савельева И. А. — Республика болалар руҳий-асаб касалликлари диспансерининг бош шифокори.

Сегедин В. А. — Олмалиқ кон-металлургия комбинатининг бош директори.

Тошпўлатов А. Т. — «Юлдуз» фирмасининг директори.

Тўрақулов Ё. Х. — Ўлка медицинаси илмий тадқиқот институтининг директори, академик.

Тўлаганова М. — Касаба уюшмалари федерацияси кенгаши раисининг ўринбосари.

Умарова З. С. — Тошкент педиатрия тиббиёт институтининг кафедра мудири.

Умурзоқов Б. Ҳ. — ижтимоий таъминот вазири.

Фозилбеков А. И. — Тошкент шаҳрининг Ҳокими.

Ҳабибуллаев А. Ш. — Давлат табиатни маҳофаза қилиш комитетининг раиси.

Хўжаев А. М. — Тошкент шаҳар кенгаши депутатлик комиссиясининг раиси, «Ўзбекфильм» ижара корхонасининг бош директори.

Хлебушкина А. П. — Тошкент шаҳридаги 22-болалар уйининг директори.

Худойбердиева Ҳ. У. — «Саодат» журналининг бош муҳаррири, Хотин-қизлар комитетининг раиси.

Хикматулин Р. Н. — «Туркистон» фирмасининг директори.

Шодиметов Ю. Ш. — Вазирлар Маҳкамасининг бўлим мудири.

Шарипов А. М. — Соғлиқни сақлаш вазирлигининг бош педиатри.

Ёрқулов А. Б. — соғлиқни сақлаш вазирининг ўринбосари.

Дўстлик туманидаги мавжуд 16 та умумтаълим мактабининг ҳар бирида 2 — 3 тадан компьютер синфи бор. Шуниси қувонарлики, бу синфларда ЭҲМдан ташқари, алгебра, физика, геометрия фанлари ҳам компьютерлар билан ўтилади.

9-ўрта мактаб ўқувчиси О. Ўролов республика олимпиадасида, 5-ўрта мактаб ўқувчиси Н. Қаландарова Қирғизистон Республикасида ўтказилган олимпиадада ўз маҳоратларини муваффақиятли намойиш эта олганликлари ҳам туман мактабларида компьютер билан ўқитишга эътибор кучли эканлигини кўрсатади.

Суратда: М. Горький номли 9-ўрта мактабнинг математика фани ўқитувчиси Ҳусан Қулдошев ўқувчиларнинг компьютерда ишлашларини назорат қилаётган пайт.

К. ЖЎРАЕВ
суратга олган.

ИМТИҲОНЛАР ТЕСТ ОРҚАЛИ ТОПШИРИЛЯПТИ

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни ва мустақил республика Конституциясини ҳаётга татбиқ эта бориб, республика Халқ таълими вазирлиги ўқув йилини якунлаш, синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини муваффақиятли ўтказиш мақсадида Тошкент шаҳар Сирғали тумани, Сирдарё вилояти маркази Гулистон шаҳри мактабларининг битирувчи синфларида давлат имтиҳонларини тажриба тариқасида тест синовлари орқали ўтказишга қарор қилган эди.

Шу муносабат билан Сирғали тумани халқ таълими бўлими мудири Тўлқин Аҳмедович СУЛТОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди.

— Ўтган йили Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Президентимиз И. А. Каримов Фармонига биноан республика олий ўқув юртларининг кундузги бўлимларига талабалар қабул қилиш бўйича тажриба-синовни ташкил этиш ва ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилган эди. Қарорга мувофиқ, Ўзбекистоннинг 19 та олий ўқув юртига талабалар танлови тест синовлари асосида амалга оширилди. Белгиланган институтларда талабалар қабули муваффақиятли ўтди. Айни кунда бу янгилик таълим тизимининг барча жабҳаларида қўлланилмоқда. Янгилик яхши кутиб олингани боис Гулистон шаҳри билан бизнинг туманимиз тажриба-синов майдони этиб белгиланди. Энг, аввало, янгиликнинг муҳим жиҳатларини ўрганиш ва ўзлаштириш жуда зарур эди. Бу ўринда «Маърифат» газетасида ёритилган республика Халқ таълими вазирлигининг тест синовлари бўйича материаллари бизга асқотди. Ўрганишдан мақсад биринчидан, илм масканларида таълим олаётган ўқувчилар институтларда бўладиган тест синовларига руҳий кўникма ҳосил қилади. Иккинчидан, тест синовлари ўғил-қизларнинг нечоғли билимга эга экани ҳақида холис маълумот олишга ёрдам беради. Шунингдек, бу услуб қайси ўқитувчи қандай ишлаётгани хусусида ҳам аниқ ахборот бера олишини таъкидлаб ўтмоқ лозим. Масалан, барча ўқувчилар бирон-бир мавзу юзасидан кетма-кет хатога йўл қўйса, ўқитувчининг мазкур мавзуни ўғил-қизларга яхши тушунтиролмаганини билиб оламиз. Мавжуд вазият юзасидан тўлиқ ахборот олиш учун туман халқ таълими бўлими методика кабинетига йил бошидан ҳар хил фан ўқитувчиларининг амалий билимларини текшириб боришини тавсия қилганмиз. Иккинчи ва учинчи чоракларда муаллим бирон катта мавзуни ўтгандан кейин ўқитувчи ва ўқувчиларнинг бу борадаги билимларини тест орқали синадик. Яқинда 6, 8, 269, 304-мактабларда бўлганимда ўқувчиларни тест синовлари олдида шошиб қолмаётганларининг гувоҳи бўлдим. Ўғил-қизлар ҳаяжонланмасдан, хотиржам белгиланган вақт ичида берилган вазифани тўла уддалашди.

Билдирилган, бу ишонч туман маорифчиларига катта масъулият юклайди. Шу қаторда улардан ўта зукколикни, тест синовларининг ҳар бир жиҳатига сезгирлик билан муносабатда бўлишни тақозо этади. Туман бўйича 9-синфларда 2383 нафар ўқувчи, 11-синфларда 1025 нафар ўғил-қиз давлат имтиҳонларини тест орқали топширадилар. Шу кунгача 9-синфларда она тили, 11-синфларда она тили ва адабиёт фанларидан синов ўтказилди. Имтиҳон натижаларини туман халқ таълими бўлими қошида тузилган махсус комиссия баҳолаяпти. Республика ўқув-методика маркази, туман халқ таълими бўлими вакиллари имтиҳон жараёнини назорат қилиб бораётирлар. Ўқувчиларнинг жавоб варақалари кодлаштирилган.

Тест синовлари давом этаётир. Шунга кўра тўлиқ хулоса чиқаришга ҳали эрта. Лекин ҳозирдан шу нарсани аниқ айтиш мумкинки, тест синовлари ижтимоий ҳаётимиздаги муҳим янгилик, айни пайтда ўқувчи, жумладан, ўқитувчининг ҳам билими ва салоҳиятига берилажак холис баҳодир.

Қ. МАТҚУРБОНОВ
ёзиб олди.

ПОЙДЕВОР МУСТАҲКАМ БЎЛСА...

Мактабларда ҳаяжонли дамлар давом этмоқда. Битирувчи синф ўқувчилари давлат имтиҳонларини топшириб, мустақил ҳаётга шошилаётган бўлсалар, кичкинтой ўқувчиларнинг ҳам ташвишлари ўзига етарли.

Яқинда пойтахтимизнинг Собир Раҳимов туманидаги 196- мактабнинг 3-«В» синф ўқувчилари ҳам ўқишнинг бошланғич даврини тугатиб, меҳрибон муаллимлари — Маъмура Абдусаматова билан хайрлашдилар.

Хайрлашув эрталиги ўтказиладиган хона байрамона безатилди. Бу ерга кичик ёшли ўқувчилар учишга шайланган полапонлардек сафга тизилишди. Уларнинг бугунги дил сўзлари азиз муаллималарига, унинг машаққатли, олижаноб, беҳаловат меҳнатига бағишланди.

Бошланғич синф таълимнинг пойдевори ҳисобланади. Уйнинг пойдевори мустаҳкам бўлса, бино чиройли, кўркам, адл қад кўтаради. Маъмура опа Абдусаматова йигирманчи бор полапонларни учирма қиляпти. Унинг таълимини олган ўғил-қизларнинг аксарияти мактабни тугатиб, халқ хўжалигида муваффақиятли ишламоқдалар.

Мисоли ота-она,
Бошим узра парвона,
Гоҳ қувона, гоҳ ёна.
Бергайсиз сабоқ, таълим
Раҳмат Сизга, муаллим!

Ушбу сатрлар бу кун бошланғич синфдан келгуси таълим пиллапоясига ўтаётган болаларнинг дил сўзлари бўлиб янгради. Эрталик иштирокчилари севимли муаллимлари Маъмура опага бир умрлик миннатдорчиликларини куйга, қўшиққа солиб изҳор этишди.

С. ҲАСАНОВА.

Долзарб мавзу

ТАРАДДУД

Сурхондарё вилояти Бойсун тумани халқ таълими бўлимининг мудири Фатҳулла Намозов билан суҳбатимиз ёзги таътилда туман мактаблари, уларни янги ўқув йилига тайёрлаш хусусида бўлди.

— Фатхуллаа ака, суҳбатимизни якунланган ўқув йилининг самарасидан бошласак.

— Бойсун туман халқ таълими бўлими тасарруфида 51 та умумий таълим мактаби бўлиб, уларда меҳнаткашларнинг 17416 нафар фарзанди таълим-тарбия олади. Якунланаётган ўқув йили туманимиз учун самарали йил бўлди десам, хато бўлмайди. Иқтисодий танқисликларга қарамай, туман ҳокимлигининг ёрдами билан 35 та мактаб қошида янги типдаги ва мослаштирилган бинолар қуриб битказилди. Айни пайтда эса 33-, — 8-мактабларининг янги бинолари фойдаланишга топширилиш арафасида.

Яқинда Ўзбекистон халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев туманимизда бўлиб, ўқитувчилар, мактаб раҳбарлари, ўқувчилар ва ота-оналар билан яқиндан мулоқотда бўлди. Учрашувдан келиб чиқиб, таълим-тарбияни яхшилашга қаратилган асосий вазифаларни белгилаб олдик.

— Эшитишимча, болаларнинг ёзги дам олишларини ташкил этиш сизларда яхши йўлга қўйилган.

— Албатта, ўқувчининг янги ўқув йилига тайёргарлиги таътилни қандай ўтказганига ҳам боғлиқ. Бизда мавжуд оромгоҳларни таътилга тайёрлашга йил бошиданоқ киришиш анъанага айланган. Бу ўринда туман жамоа хўжаликлари, давлат хўжаликлари, оталиқ ташкилотларининг беминнат хизматларини алоҳида таъкидлаш ўринлидир.

Айни кунда тасарруфимиздаги «Чинор», «Дарбанд» каби оромгоҳларимиз ҳар сменада 360 нафардан ўқувчиларни қабул қилишга тахт қилиб қўйилган. Шунингдек, бешта мактаб қошида ҳам мавсумий оромгоҳлар ўқувчиларга муштоқ бўлиб турибди. Гап фақат оромгоҳларни болалар билан тўлғазишда эмас, албатта. Бойсун давлат хўжалиги (директори Х. Чоршанбиев), Қўрғонча давлат хўжалиги (директори У. Исмоилов), Работ жамоа хўжалиги (директори Ж. Акрамов) кабилар ўқувчиларни мавсумда озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни ўз зиммаларига олганлар ва бу масала доимий назоратда турибди.

Бозор иқтисоди шароити даврида вақтинчалик бўлса-да, қийинчиликлар мавжуд. Жамоа хўжаликлари билан келишган ҳолда ўқувчиларимизнинг бир қисмини қишлоқ хўжалиги ишларига бириктириб қўйдик. Бундан кўзланган мақсад, ўқувчи, биринчидан, бўш пайтида кўча-кўйда сандироқлаб юрмайди, иккинчидан, меҳнатнинг қадрига етишни ўрганади.

— Ўқув йили якунланди. Таъмирлаш, мактабларни ремонт қилиш ишлари эса энди бошланмоқда. Ҳозирги шароитда бу масала осон кечмаётган бўлса керак?

— Очиғини айтаверай, бизнинг туманимизда, юқорида қайд этилганидек, кўпчилик мактабларимиз янги қурилган. Таъмирлаш, мактабларни янги ўқув йилига тайёрлаш ишларида қишлоқ Кенгашлари яқиндан кўмак беришмоқда. Харажатлар, қурилиш материаллари ҳам асосан улар зиммасида. Таъмирлаш учун керакли ашёларни мактабларга аввалданоқ келтириб қўйибмиз. Мактабларимиз қаторида болалар боғчалари, мактабдан ташқари муассасалар ҳам июнь ойининг охирларида янги ўқув йилига шай қилиб қўйилади.

Умуман, бу ишга ўқитувчиларимизнинг барчаси жалб этилган. Синф раҳбарлари ўз кабинетларини тартибга келтиришни ҳозирданоқ бошлаб юборишди. Таъмирлаш ишларини назорат қилувчи махсус гуруҳ тузганмиз.

— Фатхулла Намозович, мактабларда асосан ўқитиш ишлари якунланди. Демак, аёнки, ўқитувчи ҳам йил давомида бироз толиқди. Ўқитувчиларнинг дам олишларини ташкил этишга қандай эътибор берилаётир!

— Очиғини айтганда, шаҳар, туман ҳокимлари ҳайрихоҳлигида турли дам олиш ва даволаниш масканларига келаётган йўлланмалардан ўқитувчиларга ҳам кўпроқ ажратилишига эришяпмиз. Йил давомида ўнлаб ўқитувчиларимиз турли шаҳарлардаги дам олиш масканларида бўлиб қайтишди. Ёзги таътилда ҳам 100 нафардан ортиқроқ муаллимларимизни ана шундай жойларда ҳордиқ чиқаришлари учун йўлланмалар олдик. Бундан ташқари гуруҳ бўлиб Фарғона, Андижон, Туркистон, Тошкент каби шаҳарларга ҳам томошалар уюштирмоқчимиз.

Суҳбатдош А. ҲАҚБЕРДИЕВ.

ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Буюк бобомиз Амир Темур таваллуд топган юрт — Шаҳрисабзда фаоллар йиғилиши бўлиб ўтди. Йиғилишда шаҳар ва туман ҳокимлари, партия фаоллари, жамоат ташкилотлари вакиллари, тегишли ташкилотлар ва идораларнинг раҳбарлари, ишчилар, жамоа хўжалиги аъзолари иштирок этдилар.

Анжуманда миллий истиқлол мафкурасини яратиш, жумҳуриятимиз Президенти И. А. Каримовнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли», «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг» каби рисолалари, республика Олий Кенгаши XII сессиясидаги нутқидан келиб чиқадиган қоида ва хулосалар кенг муҳокама қилинди.

Бу борадаги вазифалар ҳамда Шаҳрисабзни иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш чоралари тўғрисида шаҳар ҳокими А. Зайниддинов маъруза қилди.

Йиғилишда ишчилар, ХДП аъзолари, хотин-қизлар кенгаши, корхона ва ташкилотлар вакиллари сўзга чиқиб, ўзларини ҳаяжонлантираётган масалалар, жумладан, ёш авлодни миллий анъаналар ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш хусусида фикр юритдилар.

Фаоллар йиғилишида Республика Касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши раисининг муовини Қудратилла Рафиқов қатнашди ва нутқ сўзлади.

Мухбиримиз.

„ЯНГИ УЙ ҚУРМАЙ ТУРИБ, ЭСКИСИНИ БУЗМАНГ“

Ўзбекистоннинг мустақилликка эришуви, унинг кун сайин истиқлол сари олға интилиши, ички ва ташқи сиёсий фаолияти, халқимизнинг маънавий маданиятини юксалтириш йўлида қилинаётган муҳим ишлар чет давлат арбобларини, журналистларини, ишбилармонларини, умуман, ҳаммани қизиқтириб келмоқда.

Кейинги вақтларда республика Президенти Ислом Каримовнинг бир қанча чет эллик давлат арбоблари, шунингдек, Мисрда чиқадиган «Аль-Аҳром» газетасининг (декабрь, 1992 йил), «Комсомольская правда» газетасининг мухбирлари (февраль, 1993 йил), Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигидаги хорижий мухбирлар Халқаро уюшмаси билан Тошкентда бўлиб ўтган суҳбатидаги (март 1993 йил) савол-жавоблари юқоридаги фикримизнинг яққол далилидир.

Бу мулоқотлар нимаси билан аҳамиятли? Биринчидан, республика Президентига берилган саволларда ғоят долзарб муаммолар ҳақида гап боради. Иккинчидан, қўшни давлатларда содир бўлаётган воқеаларга Ўзбекистон Президентининг фаол муносабати ёш мустақил мамлакатимиз олиб бораётган миллатлараро тинчлик ва тотувлик сиёсатининг нақадар ҳаётий ва зарур эканлиги кўрсатилади. Учинчидан, ана шундай учрашувлардаги савол-жавоблар, юқорида айтиб ўтганимиздек, ижтимоий ҳаётимизнинг бугунги ва эртанги тараққиётини белгилаб берадики, уларни ўрганиш, айниқса, ёшларимизнинг мустақил Ўзбекистоннинг мустақил ва фидойи фарзандлари бўлиб шаклланишларида катта аҳамиятга эга.

Шуларни назарда тутиб республика Халқ таълими вазирлиги Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг хорижий газеталар мухбирлари билан савол-жавоблари ва «Ўзбекистон» нашриётида чоп этилган «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг» рисоласини мактаблар, ҳунар-техника, педагогика билим юртлари, педагогика институтлари, мактабдан ташқари муассасалар, ўқитувчилар малакасини ошириш институтлари, ўқувчилар оромгоҳларида ўрганиш учун ушбу методик маслаҳатларни тайёрлади:

Ҳужжатларни ўрганиш учун 3 соатлик машғулот ўтказиш тавсия этилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ШУ НОМДАГИ РИСОЛАСИНИ МАКТАБЛАРДА, ҲУНАР-ТЕХНИКА, ПЕДАГОГИКА БИЛИМ ЮРТЛАРИ, ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТЛАРИДА, ЎҚИТУВЧИЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ИНСТИТУТЛАРИДА, МАКТАБДАН ТАШҚАРИ МУАССАСАЛАРДА, ЎҚУВЧИЛАР ОРОМГОҲЛАРИДА ЎРГАНИШ УЧУН

МЕТОДИК МАСЛАҲАТЛАР

МАШҒУЛОТНИНГ НОМИ ВА АЖРАТИЛГАН СОАТ

1. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг «Комсомольская правда» газетаси мухбирлари саволларига берган жавоблари — 1 соат.

2. Ислом Каримовнинг Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигидаги хорижий мухбирлар Халқаро уюшмаси билан суҳбати ва унда олға сурилган ғоялар — 1 соат.

3. Республика Президенти Ислом Каримовнинг чет эллик мухбирлар саволларига берган жавоблари — ҳозирги даврда Ўзбекистонда олиб борилаётган кенг кўламли ишларнинг ёрқин ифодасидир. (Амалий машғулот — давра суҳбати).

I-МАВЗУ: ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА» ГАЗЕТАСИ МУХБИРЛАРИ САВОЛЛАРИГА БЕРГАН ЖАВОБЛАРИ.

Ислом Каримовнинг «Комсомольская правда» газетаси мухбирлари саволларига берган жавоблари ҳақида гап борар экан, ўқитувчи, аввало, Ўзбекистон Президентининг собиқ Иттифоқ тасарруфидаги республикалар мустақил давлатлар сифатида ажралиб кетса-да, ҳозирги даврда шу давлатлар билан мустаҳкам дўстликни сақлаб қолиш зарурлиги ҳақидаги фикрларини баён этиши лозим.

Мустақил давлатлар ҳамкорлиги ҳақида гап борар экан, республика Президенти «... мен ҳамиша Ҳамдўстлик тарафдори бўлиб келдим. Ҳамдўстликни мен хўжалик алоқаларини сақлаб қолиш шаклигина эмас, мулоқот-алоқаларни сақлаб қолишнинг маърифий шакли, деб биламан» деди. Бунда асосий эътибор маънавий алоқаларни ўрнатишга қаратилади.

«Комсомольская правда» газетаси мухбири Ислом Каримовга берган саволлардан бирида «Минскдаги сўнгги учрашувда МДҲ Низомини баъзи писандалар билан имзоладингиз, уларнинг моҳияти нимада?» деганида, республика Президенти Ўзбекистоннинг мустақилликка эришгани учун ҳеч қайси давлат ҳеч қандай йўл билан тазйиқ ўтказмаслиги кераклигини ҳисобга олганлигини билдирди. Аввало, шу имзо чекишда ҳеч қандай писанда бўлмаган. Лекин айрим мамлакатлар (уларни буюк давлатлар деб атаймиз) эндигина шаклланиб келаётган давлатларга маърифий йўл билан бўлса ҳам тазйиқ ўтказиш воситаларидан воз кечишни сира хоҳламаётганликларини яна бир бор таъкидламоқчи бўлганини айтди. На иқтисодиётда, на сиёсий вазиятда, Ҳамдўстликнинг бирорта ҳужжатида ҳам ички турмушимизга таъсир ўтказишнинг шакли сифатида тазйиқдан фойдаланишга имконият, тирқиш қолдирмаслик кераклиги билдирилди.

«Комсомольская правда» газетаси мухбирининг Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовга берган саволларидан бири Ўзбекистоннинг ўз истиқлол йўлини кенгроқ тушунтириб бериш масаласига қаратилди.

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги томонидан Президент Ислом Каримовнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» рисоласи асосида тайёрланган методик маслаҳатларда ҳам шу масала юзасидан фикр юритилган. Шунинг учун бу савол бўйича ўқитувчи ана шу методик маслаҳатларни ҳам назарда тутиши лозим. Шу билан бирга И. А. Каримовнинг «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг» рисоласидаги 5—7-бетларга мурожаат қилиши лозим. Унда, биринчидан, иқтисодиётни сиёсатдан устиворлиги ва бунда иқтисодиёт мафкурадан холи бўлиши ҳақида гап боради; иккинчидан, давлатнинг бош ислоҳотчи эканлиги, яъни бир жамият кетиб, унинг ўрнида бошқа жамият қуриладиган ўтиш даврида айни давлатнинг ўзи бошқарув воситаларини асло қўлдан чиқармаслик, янги уй қурмай туриб, эскисини бузмаслик, инсон ўзини боқиб, тўйдириб келган нарсаларни вайрон қилишга берилиб кетмаслик, учинчидан, Ўзбекистон қонунларига итоаткорлик. ҳақида гап боради.

Бунда ўқитувчи қонун ҳамма нарсадан устун туришини таъкидлаши зарур. Қонунни ҳурмат қилиш учун шундай туйғуни тарбиялаш керак. Шулар ҳақида гап борар экан, ҳозирги вақтда Ўзбекистон қонунларини, Конституциясини ўқувчиларга тушунтириб бериш учун Низомий номли Тошкент давлат педагогика институти қошида ҳуқуқшунослик бўйича ўқитувчиларга иккинчи мутахассислик бериш учун махсус курс очилаётганини ва бу масала Халқ таълими вазирлиги ҳайъатида кўриб чиқилгани баён этилади. Шу билан бирга хусусий мулкни ҳимоя қилиш борасида олиб борилаётган ишлар ҳақида ҳам алоҳида фикр юритилиши лозим;

Ўзбекистоннинг ўз истиқлол йўлидаги тўртинчи муҳим масала — ижтимоий сиёсатдир.

Республика Президенти бу масала юзасидан гапирар экан, Ўзбекистон Республикаси аҳолиси ўтган йили 550 минг кишига кўпайгани, Россия аҳолиси эса 70 минг кишига камайганини баён этди. Шу билан бирга мана шундай вазиятда Ўзбекистонда оз маош тегадиган табақаларга: кўп болали оилаларга, қарияларга, қарамоғида ҳеч кими бўлмаган кишиларга мадад берилиши лозимлигини уқтирди.

Юқоридаги санаб ўтилган омилларнинг бешинчисида — бозор иқтисодиёти ҳақида гап юритилади ва бу жараён босқичма-босқич амалга оширилажаги уқтирилади.

Бу масалани кенгроқ баён этиш учун ўқитувчи «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг» рисоласининг 7-бетига мурожаат қилиши лозим.

Маълумки, берилган саволлардан бири, Ўзбекистоннинг ўз пулини жорий этиш масаласи бўлди,

Бу саволга жавобда Ўзбекистон Президенти пул босиб чиқарадиган станок Россиянинг қўлида экани, у ерда пулнинг қадрсизланиб бораётгани, шундай бўлса-да, ҳозирча битта рубль зонасида турган эканмиз, пул босиб чиқарадиган станок ҳам давлатлардан юқори туриши кераклиги, рубль барчанинг бир хил манфаатларидан келиб чиққан ҳолда босиб чиқарилиши лозимлигини, Россия ўз миллий пулини жорий этмас экан, Ўзбекистон ҳам бундай қилмаслигини баён этди. Бу масалани кенгроқ ёритиш учун ўқитувчи Ҳамдўстликдаги айрим давлатларда содир бўлган пул алмаштириш ва унга нисбатан Ислом Каримовнинг айтган фикр-мулоҳазаларини мисол тариқасида келтириши мумкин.

Саволлардан бирида гап И. Каримовнинг Ўрта Осиёда муқобиллик асосида сайланган бирдан-бир Президент эканлиги, шунга қарамай, мухолифлар уни тоталитаризмда айблаб, танқид қилишаётгани ҳақида боради.

Бу саволга берилган жавобда Президент, аввало, айтилган ҳамма гапнинг исботи бўлиши кераклиги, ундан ташқари «Олға томон қилинадиган ҳаракат нуқтаи назаридан ўз дастурига эга, жамиятнинг келажагини англайдиган мухолифларни эътироф қиламан» деб таъкидлади.

Ўқитувчи мазкур мавзуни кенгроқ ёритиш учун рисоланинг 9—10-бетларига мурожаат қилиши лозим. Ислом Каримовнинг жавобларида «Бирлик» ҳаракати фаолияти, Тожикистонда бўлиб ўтган воқеалар ҳақида гап боради. (Қаранг, 10 — 11-бетлар).

Тожикистон ҳақида фикр юритилар экан, Президент Ислом Каримов бу ердаги воқеаларнинг туб моҳиятига алоҳида тўхталди, воқеаларни таҳлил этиб, фикр-мулоҳаза билдирди.

Ўқитувчи мазкур мавзуни якунлар экан, тингловчилар диққатини республика Президентининг қуйидаги фикрларига қаратади:

«Мухолифларим мени диктатор қилиб кўрсатишни жуда ҳоҳлайдилар. Тан оламан: эҳтимол, менинг ҳаракатларимда авторитаризм нишоналари бордир. Аммо мен буни фақат бир нарса билан изоҳлайман: тарихнинг муайян даврларида, ҳақиқий давлатчилик қарор топаётган пайтда, айниқса, бир тизимдан иккинчисига ўтиш даврида, ҳарҳолда кучли ижроия ҳокимияти зарур. Қон тўкилишига ва қарама қаршиликка йўл қўймаслик, минтақада миллатлараро ва фуқаролар тотувлиги, тинчлиги ва барқарорликни сақлаш учун шундай бўлиши зарур, бу йўлда мен жонимни фидо қилишга тайёрман...».

II. МАВЗУ: ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ҲАМДЎСТЛИГИДАГИ ХОРИЖИЙ МУХБИРЛАР ХАЛҚАРО УЮШМАСИ АЪЗОЛАРИ БИЛАН СУҲБАТИ ВА УНДА ОЛҒА СУРИЛГАН ҒОЯЛАР

Ўқитувчи мазкур мавзуни бошлашда Ўзбекистон ўзини мустақил давлат деб эълон этгандан сўнг хорижий давлатларнинг бу ёш мустақил республика билан яқиндан танишиш иштиёқи орта бошлаганини, авваллари Ўрта Осиё республикаларини хорижда кўпчилик яхши билмасликка айрим объектив ва субъектив сабаблар мавжуд бўлганлигини айтади. Эндиликда барча хорижий давлатлар билан Ўзбекистон халқлари бевосита алоқалар ўрнатиш, ҳамкорлик қилиш имкони туғилганини баён этади. Бу фикрлар Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг МДҲ хорижий мухбирлар Халқаро уюшмаси аъзолари билан учрашувдаги нутқида ҳам қайд этилди. Ана шу учрашувда Марко Полити — Ҳамдўстлик мамлакатларидаги хорижий мухбирлар Халқаро уюшмасининг раҳбари, «Мессаджеро» газетаси (Италия), Лейла Боултон — «Файненшнл Таймс» (Буюк Британия), Диса Хастад — «Дагенс Нюхетер» (Швеция), Бетси Маккей — «Москоу Таймс» (АҚШ), Минесдес Веласко — Мексика телевидениеси, Роз Бреди — «Бизнес уик» журнали (АҚШ), Ян Краузе — «Монд» журнали (Франция), Евалд Троянски — «Рейнише Пост» газетаси (Германия), Мухтор Ғаниев — «Останкино» телевидениеси (Москва), Икеда Мотохира — «Нихон Кейзай» (Япония), Карол Ландри — АФП (Франция), Александр Меркушев — «Ассошиэйтед пресс» агентлиги (АҚШ), Луиджи Сандри — АНСА (Италия), Петр Ким — Корейс маданий маркази, Кристофер Бауэр — «Би-би-си», Карен Аганиров — «Озодлик» радиоси (АҚШ) мухбирлари Ўзбекистон Президентига турли хил саволлар билан мурожаат этдилар. Барча саволларга Ислом Каримов муфассал, аниқ мисоллар билан жавоб қилди.

Ана шу учрашувдаги Марко Полити сўзидан шу нарса маълум бўлдики, бундай мулоқотлар уюштириш МДҲдаги барча давлатлар бошлиқлари билан ўтказилади. Ана шу учрашув ҳақидаги таклифга Ислом Каримов биринчи бўлиб ижобий жавоб берган. Чунки Ўзбекистон Президенти хорижий мамлакатлар мухбирларига Ўзбекистонда содир бўлаётган воқеаларни рўй-рост айтишни, бу билан мустақилликка эришган ёш республикада қилинаётган ижобий тажрибаларни бошқаларга ҳам етказишни лозим топди. Шунинг учун у мухбирларга «Келинглар, одамлар билан учрашинглар, муаммоларимизни, муваффақиятларимизни ўрганинглар. Биз Марказий Осиёнинг энг катта мамлакатларидан бирида рўй бераётган воқеаларни ҳалол ёритувчи қаламкашларни ҳамиша қувонч билан кутиб оламиз. Мен сизларнинг бу ерда ўз қароргоҳингизни очиш ниятингизни қўллаб-қувватлайман», деди.

Марко Политининг берган саволида Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасида ҳамкорлик ва бирлашув истиқболлари ҳамдўстликнинг келажаги ўртага ташланди.

Бу саволга Ислом Каримов «МДҲнинг келажаги бор. Ҳозирги мустақил давлатлар ўртасидаги кўп йиллик иқтисодий алоқаларни узиб бўлмайди», деб жавоб қайтарди.

Ўқитувчи тингловчилар диққатини Буюк Британиянинг «Файненшил Таймс» мухбири Лейла Боултоннинг «Аввалгидек рублдан миллий валюта сифатида фойдаланасизми?» деган саволига жалб этиши зарур. Бу саволга ҳам жавоб қилишда рисоланинг 16—17-бетларига мурожаат қилиш лозим. Унда ушбу масала устида батафсил тўхталиб Ислом Каримовнинг «...Россия ўз валютасига ўтмагунча Ўзбекистон рубль зонасида қолади» деган фикрини баён этиш мақсадга мувофиқдир.

Швецияда чиқадиган «Лагенс Нюхетер» газетаси мухбири Диса Хастаднинг берган саволи Ўзбекистондаги сиёсий жараёнга қаратилди. Бу саволга ҳар томонлама тўла жавоб беришга ҳаракат қилинди. Унда асосий ғоя — Ўзбекистон Конституцияси моддаларини бузмаслик масаласидир. Ўқитувчи бу масалани чуқурроқ баён этиш учун рисоланинг 18—21-бетларига мурожаат қилиши мумкин.

Ўқитувчи тингловчилар билан суҳбат ўтказар экан, хорижий давлатлар мухбирларини Ўзбекистондаги ишбилармонлар фаолияти ҳам қизиқтирганлигини алоҳида гапириши лозим.

Масалан, «Бизнес Уик» газетасининг мухбири Роз Бреди «Ўзбекистонда ишбилармонлар қисувга олинмоқда, деган хабарлар бор. Республика раҳбариятининг ишбилармонлик тузилмаларини чеклаш дастури борми?» деган саволига республика Президенти Ўзбекистон Конституциясидан мисоллар келтириб «...хусусий мулк тақиқланиши у ёқда турсин, балки давлат томонидан муҳофаза қилинади, деб ёзиб қўйилган» дейди. Шу билан бирга республикада бозор муносабатларига ўтиш жараёнлари осон кечмаётганлиги, Россияда рўй бераётган айрим жараёнлар Ўзбекистонга ҳам ўз таъсирини ўтказаётганлиги ва энг муҳими, республикада янги шарт-шароитга ўтишнинг ўзига хос концепцияси ишлаб чиқилгани тушунтирилди.

Ўқитувчи Президент Ислом Каримовнинг бу концепцияда 5 та муҳим масала:

— иқтисодиёт ҳамиша сиёсатдан юқорида туриши;

— фақат давлат, қонуний йўл билан сайланган ҳокимиятгина ислоҳотчи бўлиши, давлат бошқариш жиловини қўлдан бермаслиги;

— давлатнинг ўз фуқароларини муҳофаза қилишга қодир бўлиши;

— қонуннинг ҳамма нарсадан устун бўлиши;

— Шарқнинг турмуш тузилиши, руҳиятини, фалсафасини, унинг буюк Ислом динини ҳисобга олмоқ энг муҳим масала эканлигини эътиборга олганини гапиради.

Буларнинг ҳар бирини тушунтириб беришда ўқитувчи рисоланинг 25—27-бетларига мурожаат қилиши мақсадга мувофиқдир.

Ўзбекистон Президенти республикадаги «Бирлик» ҳаракатидан ташқари, «Эрк», Халқ демократик партияси, «Ватан тараққиёти» партиялари фаолиятлари ҳақида ҳам қисқача ўз фикрларини билдириб ўтди. Ўқитувчи бу ҳақда рисоланинг 28-бетидан маълумот олиши мумкин. Унда «Ватан тараққиёти» фирқаси ўз сафларида бизнесменларни, ишбилармонларни, ўз Ватанини тезроқ бозор иқтисодиёти изига олиб чиқишга интилаётган бошқа кишиларни бирлаштирган фирқа эканлиги таъкидланган. Шунингдек, ХДП фирқаси ҳақида ҳам ижобий фикрлар бор. Шу билан бирга ёшларга бағишланган тегишли фикр-мулоҳазалар ўрин олган.

Ислом Каримовга берилган саволларда Марказий Осиё давлатлари ўртасидаги ҳозирги муносабатлар, Ўзбекистонда саноат ишлаб чиқаришининг 1992 йилда қандай бажарилгани, Ўзбекистонда бошқа миллатга мансуб бўлган собит мутахассисларни сақлаб қолиш учун нима ишлар қилинаётгани, Республикада наркотик моддаларга нисбатан қандай курашлар олиб борилаётгани, ислом динига, ислом ақидапарастлигига тегишли баъзи масалалар, Ўзбекистон учун Туркиянинг тараққиёт йўли, Корея давлати билан Ўзбекистоннинг ўзаро алоқалари бундан буён қандай бўлиши каби масалалар ҳам ўрин олди.

Бу мавзуларни кенгроқ очиб бериш учун ўқитувчи рисоланинг 33—47бетларига мурожаат қилиши лозим.

III МАВЗУ: РЕСПУБЛИКА ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЧЕТ ЭЛЛИК МУХБИРЛАР САВОЛЛАРИГА БЕРГАН ЖАВОБЛАРИ — ҲОЗИРГИ ДАВРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ОЛИБ БОРИЛАЁТГАН КЕНГ КЎЛАМЛИ ИШЛАРНИНГ ЁРҚИН ИФОДАСИДИР.

(Давра суҳбати. Амалий машғулот).

Бу мавзуда давра суҳбати ўтказиш учун тингловчиларга И. А. Каримовнинг «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг» рисоласидаги савол-жавобларни диққат билан ўқиб чиқиш, 49—111-бетларда чоп этилган жамоатчилик фикри билан танишиб чиқиш тавсия этилади.

Давра суҳбатида тингловчилардан ташқари зиёлилар, колхозчилар, кексалар ҳам иштирок этишлари мумкин.

Суҳбатни ўқитувчи бошқариб боради ва охирида тегишли хулосалар билан якунлайди.

Фойдаланиш учун тегишли манбалар:

1. И. А. Каримов. «Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг». Тошкент, «Ўзбекистон», 1993 й.

2. И. А. Каримов. «Ўзбекистон — келажаги буюк давлат», Тошкент, «Ўзбекистон, 1992 йил.

3. «Буюк мақсад йўлидан оғишмайлик!». Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг 1993 йил 6 май куни республика Олий Кенгашининг ўн иккинчи сессиясида сўзлаган нутқи.

4. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Тошкент, «Ўзбекистон», 1992 йил.

Виждонан меҳнат қилаётганлар

МУАЛЛИМЛАРНИНГ УСТОЗИ

Аҳли донишларнинг айтишларича, билим саодатга элтади. Билимидан ўзгаларни баҳраманд этувчи кишилар эса энг оқил ва савобга ботган ҳисобланиб, ҳамиша эҳтиромга сазовор. Шу абадий тушунчанинг мавжудлигиданмикан, Тўлқиной опа муаллимликни танлаганидан жуда мамнун. У ўз ҳаётини мактабсиз, ўқувчиларсиз тасаввур қилолмайди. Ўқувчилик йилларининг тиниқ хотираси эсига тушганда, энтикиб кетиши, дили ёришиб, нурга тўлишининг сабаби ҳам шунда бўлса керак.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтини 1959 йили имтиёзли диплом билан тамомлаган Тўлқиной Пошшахўжаева меҳнат фаолиятини дастлаб пойтахтдаги 38 ва 40-ўрта мактабларда ўқувчиларга меҳнат таълимидан сабоқ беришдан бошлади. 1965 йилдан ҳозиргача эса Акмал Икромов туманидаги 62-мактабда институтда олган билимларини ўқувчиларга сингдириш, бўлажак оила соҳибаларининг уй-рўзғор ишларини ҳам бекаму кўст ўрганишлари учун астойдил меҳнат қилди.

Бир соатлик дарс. Ёш авлод онгига дунёвий билимлар етказиладиган бу фурсатдан унумли фойдаланиш катта маҳорат талаб қилади. Хўш, бунинг учун ўқитувчи қандай хислатларга эга бўлиши лозим? Улардан энг асосийси ўз фаолиятига танқидий ёндашиш, ўқиш, ўрганиш, изланиш, янгиликлар билан доимо танишиб бориб, уларни амалиётда қўллашдир. Ўқитувчи меҳнатининг самараси ана шунда намоён бўлади, деб тушунади Тўлқиной опа.

Пошшахўжаева дарсда ўқувчиларга пазандалик ва унинг аҳамияти, ошхона жиҳозлари ва ундан фойдаланиш усуллари, миллий таомлар ва турли салатлар тайёрлаш, маҳсулотларни консервалаш ва тузлаш йўлларини ўргатиш билан бирга амалий машғулотлар ҳам ўтказади.

Газламашунослик мавзусида эса ўқувчиларни газлама билан ишлаш, уни пардозлаш, бичиш ва тикиш, дазмоллаш ҳақидаги маълумотлар билан таништиради. Пошшахўжаеванинг соҳаси инженерлик эмасми, у тикув машинасининг тузилиши ва ундан фойдаланиш, электр асбобларини ишлатишда эҳтиёт чораларига алоҳида эътибор беради.

— Меҳнатни саодатнинг калити — умргузаронликнинг асоси, деган фикрни ҳеч ким рад этолмайди, — дейди у. — Меҳнат кишини тарбиялайди, камолотга элтади, қариган чоғда эса ҳар қалай роҳат келтиради. Шундай бўлгач, меҳнат инсон умрининг гултожи эканлигини ёшлар онгига сингдириш лозим.

Тўлқиной опа меҳнат тарбиясини тарбиянинг бошқа жиҳатларига шунчалик усталик билан қиёслайдики, ўқувчи унга маҳлиё бўлиб қолади. Қандай қилиб? Ўқувчи ўзи қилган ишининг натижасини кўриб қониқса, кўзи қувонса, муаллимнинг меҳнати самара берибди, деяверинг.

— Сўз боши ассалом, иш боши интизом, деганларидек, Тўлқиной опанинг олижаноб фазилатларидан бири дарсга вақтида келиши билан бирга ҳар бир дақиқадан унумли фойдаланишдадир, — дейди илмий бўлим мудири Т. Ражаматова.

Устознинг меҳнат таълимидан очиқ дарслари «Ойнаи жаҳон» орқали кўрсатилган. Унда ўқувчиларнинг бичиш-тикиш ва пазандаликдан олган билимлари намойиш этилди. Унинг шаҳар ва туман миқёсида ўтказган очиқ дарслари аъло баҳоланган.

Йигирма йилдирки, Т. Пошшахўжаева мактабда ўқувчиларга сабоқ бериш билан бирга Тошкент шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институтида курс тингловчиларига меҳнат таълимидан маърузa ўқийди.

— Тўлқиной опадан кўп нарсаларни ўргандик, — дейди Мирзо Улуғбек туманидаги 64-ўрта мактаб ўқитувчиси Ҳанифахон Мустафоева. — У ҳар бир дарсга ижодий ёндашади, тарқатма кўргазмали қуроллардан фойдаланиш усулларини тушунтиради, ҳар бир машғулотда янгилик киритишга ҳаракат қилади. Айниқса, тежамкор бўлишни, етти ўлчаб бир кесиш лозимлигини алоҳида уқтиради. Мен ҳам устоздан олган билимларимни имкон қадар ўқувчиларимга тўла-тўкис етказишга интиламан.

Шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институтининг меҳнат таълими кабинети мудири Шоиста Абдураҳмонова бундан 25 йил муқаддам Пошшахўжаеванинг дарсларини обдон кузатиб, унда педагогик маҳорат ошиб бораётганига тўла амин бўлган эди. Ўшанда Абдураҳмонова Тўлқиной опага ўзбек тилида ҳеч қандай қўлланма йўқлиги сабабли мактабдаги илғор иш тажрибалари ва мазкур институтда ўқиган маърузалари асосида меҳнат таълимидан дарслик яратишни таклиф этганди.

Тўлқиной опа ўзининг қилаётган ишлари оммалаштиришга арзирли эканлигини кабинет мудиридан эшитиб, анча кўнгли кўтарилди. Лекин у китоб ёзиш масъулиятидан бироз чўчиди. Кўз қўрқоқ, қўл ботир деганларидек, у ҳаммуаллифи Ш. Абдураҳмонова билан тер тўкиб қилган меҳнатлари натижасида «Хизмат кўрсатиш меҳнати» қўлланмасини тайёрлади ва у 1992 йили нашрдан чиқди. Мазкур қўлланма шаҳар ва қишлоқ мактабларининг 5 ва 6-синфлари учун меҳнат таълими дастури асосида ёзилган. 7-синфлар учун қўлланма ҳам нашриётга топшириб қўйилган.

Пошшахўжаева «Хизмат кўрсатиш меҳнати» қўлланмаси жуда оз нусхада чоп этилганини, ўқувчилар у ёқда турсин, ҳатто курс тингловчиларига ҳам зарур миқдорда етиб келмаганлигини афсус билан айтди. Тўғри, дастлаб шаҳар мактабларига мўлжалланган мазкур китоб республикамизнинг барча вилоятларидаги мактаб ўқувчиларига чиқарилганидан кейин етарли нусхада босилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Кўпгина ўқитувчилар мазкур қўлланма кўпроқ нусхада чиқарилишини илтимос қилиб, шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институтига ва шахсан Тўлқиной опага мактублар йўллашган.

— Самимийлик — ажойиб фазилат, ҳар бир инсон феълатворини безовчи жавоҳирдир, — дейди меҳнат таълими кабинети мудири Ш. Абдураҳмонова. — Эл орасида обрў орттирган, халқ эътиқод қўйган кишилар, айниқса, бундай фазилатга эга бўлади. Тўлқиной Пошшахўжаевани ана шундай инсонлардан деб биламан. У билан суҳбатлашган ҳар бир киши ўз руҳида яшашдан қаноатлантирувчи кайфият сезади.

Тўлқиной опа оилада ҳам садоқатли ёр, меҳридарё она ва невараларнинг ширинсўз «каттаойиси»дир. Унинг олти нафар ўғли халқ хўжалигининг турли соҳаларида меҳнат қилишмоқда. Улар шарқона аҳлоқ-одоби билан кўпчилик эътиборини қозонган. Унинг бола-чақаларидан кўнгли тўқ. Тўрт келини, тўққиз невараси атрофида парвона.

Биз Тўлқиной опадан қайси фазилат инсонга зеб беришини сўраганимизда, у лўнда қилиб шундай деди: «Инсонда қадр-қиммат, меҳр-оқибат, имон-эътиқод, тўғрилик ва поклик йўқолмаслигини истайман. Ана шунда халқимиз аҳилликда фаровон ҳаёт кечираверади».

Т. Пошшахўжаевада катта унвон ва орден-медаллар йўқ. Лекин кўксини безаб турган «Ўзбекистон халқ маорифи аълочиси» нишони, методист-ўқитувчи унвони ўқитувчилик мавқеи қай даражадалигини кўрсатиб турибди.

Дилбар ХЎЖАЕВА.

УЛАР АМЕРИКАДА ЎҚИШАДИ

Истиқлол тақозоси, жумҳурият мустақиллиги барча соҳаларда бўлаётганидек, халқ таълимини янгилашга, уни юксалтириб, юқори поғоналардан бирига олиб чиқишга ҳам кенг имкониятлар яратмоқда. Эндиликда таълим соҳасида қатор хайрли ишларнинг амалга оширилаётганлиги бу фикрнинг далилидир. Шу ўринда ушбу мисолга аҳамият қаратилишини истардик.

Ёдингизда бўлса, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда Америка Қўшма Штатлари таълим вазирлигининг ўзаро келишувига мувофиқ шу йилнинг март ойида жумҳуриятимиздаги инглиз тили чуқур ўргатиладиган мактаблардан тест синовлари танлови асосида ўқувчиларни саралаш, улар 1993/94 ўқув йилида Америкага бориб ўқиши кўзда тутилганди.

Ниҳоят, катта синовлардан ўтиб, АҚШга бориб ўқийдиганлар аниқланди. Улардан бири тошкентлик Ойдин Абдуллаевадир.

— Америкага бориб ўқиш биз учун қанчалик шарафли. Юз бор эшитгандан бир марта кўрган афзал, дейишади. Американиклар урф-одатини, маданиятини, энг муҳими, тилини ўрганиш бош мақсадимиз бўлса, олдимизда яна катта синовлар турибди. Энг, аввало, биз Ўзбекистондан эканлигимизни, маданиятимизни, шулар қаторида одоб-ахлоқи, ақл-заковати билан дунёга ном таратган авлодларнинг давомчилари эканлигимизни, улар юртига боргач, ўқишимиз, юриш-туришимиз, зукколигимизу билимдонлигимиз билан намойиш этишимиз лозим.

Ўзбекистонда, ўз шаҳримизда бизга таълим-тарбия берган мураббийларимиз ўгитларига амал қилган ҳолда, ҳеч қачон уларнинг юзини ерга қаратмасликка ишонаман.

Ҳа, икки давлат халқ таълими вазирликларининг ҳамкорликдаги шартномаларига кўра, Ўзбекистон мактабларидан биринчи қалдирғочлар Америка сафарига ҳозирлик кўришаяпти. Ҳали бу қалдирғочларнинг сафи янада кенгайишига ҳеч бир шубҳа йўқ.

Суратда: АҚШга ўқишга бориш учун сафар ҳозирлигини кўраётган бир гуруҳ ўқувчилар устозлари билан суҳбатлашмоқда.

Р. АЛЬБЕКОВ суратга олган.

Ҳунар-техника билим юртларида

ЧЕВАР ҚИЗЛАР, УСТА БОЛАЛАР

Ҳунар-техника билим юртларига бўлган эътибор ёшларни касбга йўналтиришда олиб борилаётган саъй-ҳаракатлар қисқа фурсатда ўзининг ижобий самарасини бера бошлади. Республикамиздаги мавжуд ҳунар-техника билим юртларида эндиликда минглаб ёшларимиз фан мутахассислари, ишлаб чиқариш усталаридан ҳунар ўрганишмоқда, аҳолига уй-рўзғор, қишлоқ хўжалигида қўлланиладиган меҳнат қуролларини яратиб беришда, ишбилармонликда кўпчиликка ўрнак бўлишмоқда.

Эсингизда бўлса, газетамизнинг ўтган сонларидан бирида Тошкент шаҳри марказидаги К. Маркс кўчасида республика ҳунар-техника билим юртларида тайёрланган маҳсулотларнинг савдо ярмаркаси ташкил этилаётганлиги ҳақидаги хабарни эълон қилгандик. Гарчи, бу савдо ярмаркаси биринчи марта ўтказилаётган бўлмаса-да, бозор иқтисоди шароитида келтирилган маҳсулотларнинг сифати, сонининг кўплиги энг муҳими, харид нархларининг арзонлиги билан ажралиб туриши алоҳида аҳамият касб этади.

Республика ҳунар-техника билим юртлари савдо ярмаркасининг очилиши ҳам одатдагидек гулдурос қарсаклар, олқишлару ваъзхонликлар билан бошланмади. Тўғриси, иқтисодий шароит анча мураккаб бўлиб турган бир пайтда шаҳар аҳлини ҳайратга солиб турган турли хилдаги меҳнат қуролларидан тортиб уй-рўзғор буюмларигача қамраб олган ярмарка барчани мафтун этди.

Харидорлар айни кунда магазинларда топилиши қийин, ноёб бўлиб қолган маҳсулотларни кўриб, ўзлари учун зарур бўлган нарсаларни арзон нархларда сотиб олишарди. Фикр қуруқ бўлмаслиги учун тошкентлик кекса отахон Умарали Абдуллаевнинг ҳунар-техника билим юртлари савдо ярмаркасига бўлган муносабати билан қизиқдик.

— Газетадан хабарни ўқигач, қизиқиб келдим, — дейди у. — Шароитнинг оғирлигига қарамай, арзон нархларда сотилаётган шунча маҳсулотларни кўриб, ҳеч ишонгинг келмайди. Бунинг устига келтирилган маҳсулотлар сифатлилиги билан магазинларникидан қолишмайди. Қарангки, буларнинг ҳаммаси, эшитишимча, ўқувчилар томонидан тайёрланган эмиш. Уларга минг раҳмат...

Албатта, У. Абдуллаев каби харидорларнинг мамнуният билан билдирган дил изҳорларини кўплаб келтириш мумкин. Бироқ биз суҳбатимизга ана шу савдо ярмаркасида иштирок этган, маҳсулот яратувчилар, қўли гул усталарни чорладик.

У. НУРМАТОВ Қўқон шаҳридаги республика ишлаб чиқариш маркази директорининг ўринбосари:

— Ишлаб чиқариш корхонамизда водийнинг барча вилоятларидан ёшлар жалб этилган. Улар бу ерда ҳам ўқишади, ҳам бир неча турдаги ҳунар сирларини ўрганишади. Ярмаркага келтирилган ўн икки хил, яъни беш миллион сўмлик маҳсулотларимиз ҳам бевосита ана шу ўқувчиларимизнинг қўли билан вужудга келган. Бу маҳсулотлар магазинлардагига нисбатан 35-40 фоиз арзон. Шу боис бўлса керак, биринчи кунданоқ маҳсулотларимизни харид қилувчилар, эҳтиёж сезувчилар кўпчиликни ташкил этаяпти. Тўғрисини айтганда, биринчи куниёқ 2,5 миллион сўмлик маҳсулотимиз аҳолига арзон нархларда сотилди.

С. ҚЎЛДОШЕВА, Жиззах вилояти Ғаллаорол туманидаги 5-билим юрти директори:

— Ҳунар-техника билим юртимиз йил сайин кенгайиб, унга қизиқувчилар сони ҳам тобора ортмоқда. Бир пайтлар ўқувчилар мажбуран бу жойларга юборилиарди, эндиликда ўқувчини қизиққан соҳасига, танлаган касбига қараб айрибошлаш ишлари йўлга қўйилди. Айни пайтда билим юртимизда 406 нафар ўқувчи 9 касб бўйича ҳунар ўрганишмоқда. Сиз кўриб турган, одамларнинг қизиқиши ортаётган мана бу гиламлар, уй-рўзғор маҳсулотлари, радиотехника қисмлари, хуллас, келтирилган барча маҳсулотлар ўқувчиларимизнинг ижодий ишлари эканлигини айтсам, ажабланманг. Чунки, бор ҳақиқатда, бу!..

Н. БОБОЁРОВ, Қашқадарё вилояти Шаҳрисабз туманидаги 3-билим юрти директори:

— Бозор иқтисоди шароити ҳунар-техника билим юртларида фаолият кўрсатаётган мутахассислар олдида ҳам катта масъулиятли ишларни кўндаланг қилиб қўйди. Ҳозирги шароит фақат ҳунарли ёшларни тайёрлашни эмас, балки уларни келажакда иш билан тўла таъминланишини ҳам тақозо этмоқда. Масаланинг бу жиҳатини ўйлаб, шунингдек, туманимиздаги аҳоли эҳтиёжини ҳисобга олиб, ҳар бир мутахассислик бўйича билим юрти қошида кичик корхоналар ташкил этдик. Бу корхоналарни илғор усталаримиз бошқаришади. Талабаларни ана шу жойларга жалб этиб, ўқишни тугатгандан кейин ҳам иш фаолиятини шу ернинг ўзида давом эттиришга эришдик.

Кўриб турибсиз, келтирилган маҳсулотлар сифати ҳам давлатникидан қолишмайди. Нархининг арзонлиги, ўқувчиларимиз қўли билан тайёрланган маҳсулотларга эҳтиёжнинг ошиб бораётганлигидан фақат қувонаман. Лекин билим юртимиздаги айрим ишларни юксалтиришда муаммолар ҳам борлиги, афсуски, режаларимизга бир оз бўлса-да, тўсиқ бўлмоқда.

Т. ТОШНИЁЗОВ, Самарқанд вилояти Нарпай туманидаги 48-билим юрти бош устаси:

— Олти хил мутахассислик бўйича 460 нафар ёшлар билим юртимизда ҳунар сирларини ўрганишмоқда. Савдо ярмаркасига келтирилган маҳсулотларимиз орасида қишлоқ хўжалигида қўлланиладиган анжомлардан тортиб, уй-рўзғор идишлари, полиз экинлари-ю, сабзавот маҳсулотларигача, ҳамма-ҳаммаси мавжуд. Ярмаркага келишимиздан мақсадимиз фақат савдо қилиш эмас, ўқувчиларимизнинг нечоғли қудратга эга эканликларини, улар ўрганаётган ҳунарларининг мажмуасини, муҳими эса, келажакда ана шу нарсаларни тайёрлаганларда не-не улкан ишларни қилиш қобилияти борлигини ҳам намойиш этишдан иборатдир..

Суратларда ҳунар-техника билим юртлари савдо ярмаркасидан лавҳалар.

А. АНИЧКИН суратга олган.

Маънавият чироғи

«БИЗГА МАЪРИФАТПАРВАР ЎҚИТУВЧИЛАР КЕРАК»

— дейди таниқли ёзувчи ва публицист Тоҳир МАЛИК

Муҳаммад СОДИҚ: — Бугунги кунда барча соҳаларда бўлгани каби, маорифда ҳам қайта қуриш, янгиланиш жараёни кечяпти. Ҳар қалай, барча ишларни яхши ниятда бошлаяпмиз. Мактаб ислоҳоти, миллий мактаб яратиш... Сизнингча, мактабни янгилаш — қайта қуришни нимадан бошлаш афзалроқ эди?

Тоҳир МАЛИК: — Гапни қайта қуришдан бошлаб, хаёлан сал ортга қайтишга мажбур қиляпсиз. Қайта қурмоқ учун аввал бузмоқ керак. Бизнинг яқин тарихдаги хатоларимиздан бири ҳам айнан шу — аввал бузиб, сўнг қайта қуришга берилиш бўлди. Яшаб туриш мумкин бўлган иморатни шартта бузиб, ўрнига янгисини қура бошладик. Ҳолбуки, бу янги иморатнинг лойиҳаси ҳали пишиб етилмаган эди. Лойиҳа муҳандислари бу янги уй зилзилага, тўфонга, бўронга чидайдими, йўқми — ҳали ҳисоблаб чиқишмаган, қурувчиларнинг малакаси ҳам пухта эмас эди. Орадан йиллар ўтиб маълум бўляптики, иморат зилзилага бардош бера олмас экан. Ҳозир айрим биродарларимиз яна ўша хатони такрорламоқчи бўлишяпти. Яъни, бугунги ўқитиш тажрибасидан буткул воз кечиб, янги йўлга ўтмоқчи бўлишяпти. Ўн еттинчи йилдан кейин эски мактаб усулини, сўнгроқ эса янги усул — жадид усулини ҳам буткул рад этдик. Ҳолбуки, Ал Хоразмий, Ал Фарғоний, Ал Беруний, Ал Форобий... каби улуғ алломаларимиз ҳам эски мактабда савод чиқаришган эди. Эски мактабнинг неча минг йиллик тарихи, ўзига хос анъанаси, тажрибаси бор эди. Жадидлар эски мактабнинг мақбул тажрибалари, анъаналарини сақлаган ҳолда, янги замон талабига жавоб бермайдиган жиҳатларидан воз кечган, ғарб маорифининг яхши жиҳатларидан фойдаланган ҳолда тараққиёт йўлига чиққан эдилар. Ҳозир ҳам ўша йўлни эслаш, ўрганиш лозим. Албатта, жадидларнинг барча усулини бугунги мактабга жорий қилиб бўлмайди. Айни чоқда маорифнинг бугун эга бўлган тажрибаларидан ҳам бутунлай воз кечиш мумкин эмас.

Яқинда бир яҳудий биродаримиз Исроилга бориб келди. Унинг айтишича, Ўзбекистонда аранг уч баҳога ўқиб юрган жиянлари у ерда аълочи экан. Бунинг сабабини у бундай тушунтирди: бизда ўқитувчилар боланинг ўқишини, дарс тайёрлашини, юриш-туришини қаттиқ назорат қилади. Болада сал ўзгариш сезилса, дарров ота-она суҳбатга чорланади. У ерда эса муаллим дарсни ўтиб кетаверар экан. Бола дарс тайёрлаяптими ё йўқми, унга барибир. Энди тасаввур қилиб кўринг: биз ҳам «инсон ҳуқуқлари» деган юксак тушунчаларни шиор қилган ҳолда болаларни ўз ҳолига қўяйликчи, нима бўларкин? Бола нима яхши, нима ёмон — дуруст фаҳмламайди. Осон йўл, ҳавойи йўл унга маъқул, машаққат йўли эса ёқмайди. Қайси йўлнинг келажаги порлоқ — билмайди. Шу сабабли катталар томонидан қаттиққўллик зарур. Мен мактабларда қаттиққўлликни янада кучайтириш тарафдориман. Боланинг тарбияси бузилса, у ёмонлар сафига қўшилса, ота-она дарров мактабни айблайди. Ҳолбуки, бола мактабда бор-йўғи 5—6 соат бўлади. Бу вақтда муаллим унга сабоқ берсинми ё тарбияси билан шуғуллансинми? Қадимда «эти сизники, суяги бизники» деб болани мактабга беришар экан. Мактабда ўзига хос жазо чоралари ишлаб чиқилса дуруст. Бола қайси гуноҳи учун қандай жазо олишини билиши керак. Ўғри ҳам, безори, зўравон, ҳатто қотил ҳам жиноят кўчасидаги биринчи қадамини шу мактабда қўяди. Айтайлик, биринчи бўлиб синфдошининг қаламини ёки тангасини ўғирлайди.

Нима жазо олади?

Тарбия борасидаги муаммони ҳал этишда яна икки масала муҳим: биринчиси, бир мактабда рус-ўзбек синфлари бўлишидан воз кечиш керак. Икки хил йўналишдаги тарбияни бир ерда қориштириш яхши натижа бермади шу тобгача. Иккинчидан, қизлар ва болаларни алоҳида-алоҳида мактабларда ўқитишга қайтиш керак. Илгари Европа ҳам шу усулда бўлган. Ҳозир ҳам ривожланган мамлакатлар шу усулга содиқлар. Ҳеч бўлмаганда тўртинчи синфдан юқорисини ажратиш шарт.

Кўпчилик мактаб ислоҳотида энг муҳим масала деб дарсликларни янгилашни тушуняпти. Мен бу фикрни инкор этмайман. Аммо янгича дастурни ким амалга оширади? Муаллимми? Демак, аввал муаллим шахси масаласини ҳал этиб олмоқ керак. Бугун мактабларда ишлаётган муаллимларнинг билимлари, маданий савиялари талабга жавоб бера оладими? Ўттиз ёки қирқ йил аввал дорулмуаллимини тугатган ўқитувчи шу йиллар мобайнида қўлига бирор янги китоб олмаган бўлса-чи? Адабиёт ва она тили муаллимлари орасида бадиий китоб ўқимайдиганлари қанча? Ҳолбуки, бугунги адабиёт муаллими тарихдан, физика, кимёдан ҳам гарчи умумий тарзда бўлса ҳам, маълумотга эга бўлиши керак. Ёки, аксинча, физика муаллими адабиётни, тарихни... билиши шарт. Муаллим бошқалардан ҳар томонлама билимли экани билан ажралиб туриши керак. Ундан ташқари, муаллимнинг обрўйи масаласини ҳам ўйлаш вақти етди. Давлат муаллимларга ғамхўрлик қилиб уларнинг иқтисодий шароитларини яхшилаяпти. Жойларда эса ўқитувчидан дастёр сифатида фойдаланишади. Нима ташкилий иш бўлса, муаллим балогардон. Сайловми ё бошқа йиғинми, ўқитувчи югуради. Бу ишларга чек қўйиш, ўқитувчининг малака оширишига шароит яратиб бериш керак.

Муаллим қишлоққа маданият олиб кириши лозим бўлган мўътабар шахс. Айрим ҳолларда биз аксини кўрамиз. Менингча, уст-боши ғижим, тўйларда барча билан баробар арод ичиб ўтирадиган, мактабда чекиб юрадиган муаллимларнинг мактабда ишлаши мумкинми ё йўқми — ҳал қилиб олиш керак.

Хуллас, қилинадиган иш кўп. Демак, барча масалаларни бир ёки икки йилда ҳал этиб бўлмайди. Бунинг учун сабр керак. Барчанинг ҳамкорликдаги ҳаракати керак. Шошқалоқлик яхши оқибатларга олиб келмайди. Яқин тарихдан етарли сабоқ олишимиз даркор.

М. С. — «Ҳар кимники ўзига...» деганларидек, биров мактабга Одобнома курсини киритишга астойдил курашса, бошқаси Қуръону ҳадис учун курашади, яна бошқаси ҳуқуқ таълимини... Ўқувчиларнинг ҳафталик юки тобора оғирлашиб боряпти. Нимани ўқитиб, нимани чиқариб ташлаш ҳақида сизнинг фикрингиз?

Т. М. — Чиндан ҳам, мактабда ўқитилаётган барча фанлар зарур. Қайси бармоғингизни тишласангиз ҳам оғрийди. Афсуски, барча фанларни болалар онгига бирдай сингдириб бўлмайди. Мия чексиз маълумотларни қабул қила олмайди. Бундан ташқари, бир болада кўпроқ, бошқасида камроқ илм олиш қобилияти бор. Фанлар масаласига келсак, кўп фанларни ихтиёрий йўналишда ўргатиш керакмикин? Масалан, жисмоний тарбия. Ҳафтада бир-икки соат бўладиган бу дарсда қандай қилиб жисмоний тарбияни амалга ошириш мумкин? Жисмоний тарбия бошқа ҳулқий тарбия сингари ҳар куни бўлиши лозим. Демак, жисмоний тарбияни тўгарак тарзига кўчириш, истаган болалар спортнинг истаган турлари бўйича шуғулланишлари керак. Ашула, расм дарси ҳам шундай. Одоб дарслари ҳам шундай. Ахир, ҳафтада бир ёки икки соат одобдан маъруза қилинса, боланинг қулоғига қуюлармикин? Мен одоб дарсларини ота-оналар иштирокида ўтган бўлардим. Ҳозир махсус фанларни ўқитишга ихтисослашган мактаблар мавжуд. Назаримда келажак ана шундай мактабларники. Мени тўғри тушунинг: мен фалон фан муҳим, буниси муҳим эмас деган фикрдан йироқман. Ҳар томонлама мукаммал инсон бўлиб етишиш учун барча фанлар керак. Фақат уларни ўтиш тартибини ўйлаш лозимга ўхшайди.

М. С. — Ўрмонга ўт кетса ҳўлу қуруқ баравар ёнади... Бугунги иқтисодий буҳронлар, барча қатори муаллимлару талабаларни ҳам ўз домига тортмоқда. Авваллари ўзи сотиб олган кийими тор келса, бировга сотишга уялган ва танишга текинга берган баъзи муаллим дарсини бемалол тарк этиб, Хитою Туркия, Польшаю Олмония савдо сафарида юрибди. Ҳатто муаллимнинг ўқувчига, ўқувчининг муаллимга нарса сотганини кўриб қоламиз. Шу вақтгача устидаги кийимининг нархини билмаган талаба бугун сандиқдай келадиган жомадонни елкалаб зарур китобларни эмас, харидоргир молларни қидиряпти. Сиз мана шундай «ишбилармонлик»ни қандай баҳолайсиз?

Т. М. — «Алишер Навоий» спектаклида машҳур бир жумла бор: «Мўмин мирзонинг ўлими — Темурийлар таназзулидир». Худди шунга ўхшаб, сиз айтган «ишбилармонлик» — ўзбек маънавияти таназзулининг бошланишидир. Буни ҳозир чуқур ўйламаяпмиз. Биринчи нозил бўлган «Иқра» сурасида Оллоҳ таборак ва таоло «бойлик одамни туғёнга келтиради» деб огоҳлантиради. Бойликка ҳирс қўйишнинг оқибатлари ҳеч қачон яхшилик билан тугамаган. Ҳозир одамлар шошиб қолишди. Фикру зикрлари пул топишда. Бугун пул топяпмиз, бугун бой бўляпмиз. Дуруст. Эртага-чи? Ҳамкасбларимиз ҳам матбуотда «бой бўлган яхши» деган фикрни зўр бериб такрорлашяпти. Албатта, камбағалликдан кўра бой бўлган афзал. Аммо чўнтак жиҳатдан бой бўлсагу, руҳиятимиз, маънавиятимиз қашшоқ бўлса-чи?

Агар бойлик орттириш ҳозирги тарзда бўлса — шўримиз қуригани рост. Бойлик ниманинг эвазига орттириляпти? Айтайлик, мен ниманинг эвазига бойияпман? Шу матоҳга зор биродарим эса кимлардандир қарз кўтариб оляпти. Йиллаб қарз тўлаяпти. Шу «ишбилармонларга» гапирсангиз, исломда тижоратга рухсат бор, дейишади. Тўғри, рухсат бор. Аммо шариат талаби ҳам бор. Истаган нархда сотиш мумкин эмас. Расулиллоҳнинг «Чайқовчи — лаънатга лойиқ. Кимда, ким қирқ кун мобайнида чайқовчилик қилиб (буғдой) олиб сотса, бу чайқовчи билан Оллоҳ ўртасида муносабат бузилади. Агар у қирқ кунлик чайқовидан сўнг бу пулларни Оллоҳ йўлида сарф этса ҳам бу унга ёрдам бермайди, гуноҳлардан фориғ этилмайди», деган муборак ҳадислари ҳам бор.

М. С. — Муборак ҳаж сафарида бўлиб қайтдингиз (Оллоҳ ҳажингизни қабул айлаган бўлсин). У ердаги халқ таълимининг бу ердагидан фарқли томонларини сездингизми?

Т. М. — Биз муқаддас шаҳарларга ибодат учун бордик. Маълум бир соҳани чуқур ўрганишга вақт ҳам, эҳтиёж ҳам йўқ эди. Аммо ўша ердаги ватандошлар билан суҳбатда айрим нарсаларни билдик. Шахсан мени мамнун этган нарса — ислом илмининг билимдонлари, ҳатто ўттиз пора Қуръонни ёд билувчи зотлар биздагидай масжидларда имомгарчилик қилишмайди. Бири геолог, бири математикадан дарс беради дорилфунунда. Юқорида тилга олганимиз «Иқра» сурасида, Оллоҳ таолонинг биринчи ояти «Иқра!», яъни «ўқи!» бўлган. Биринчи оят ўқишга даъват этган. Расуллиллоҳнинг ҳам илм олиш борасида бир қатор муборак ҳадислари сизларга маълум. Мана шундан келиб чиқиб, муқаддас шаҳарларда ислом илми аниқ фанлардан, дунёвий илмлардан ажратилмайди. Дунёвий илмлар ислом илмини талқин этишга ёрдам беради.

М. С. — Ўзингизнинг ўқувчилик йилларингиз билан бугунги ўқувчилар фарқи ҳақида сўзлаб берсангиз.

Т. М. — Мен 1953 — 1963 йилларда ўқиганман. Шароит анча оғир эди. Тошкент марказига яқин ерда бўлсак ҳам мактабимиз эски, бойлардан тортиб олинган уйга жойлашганди. Физика дарсида электр ҳақидаги сабоқни қора чироқ ёруғида олганмиз. Орадан ўттиз йил ўтяпти. Лекин мактаб шароити ҳали ҳам дунё талаби даражасида эмас. Тўғри, янги бинолар қурилди. Аммо жиҳозларда ўзгариш кам. Болаларда ҳам илмга ташналик сустроқ туюлади менга. Бугунги ҳаёт билан мактабдаги шароит ўртасидаги узилиш катта. Бола бугун эртаю кеч телевизор кўради. Илм-фан ривожи билан танишади. Мактабда эса оддий компьютер йўқ. Ўттиз йил муқаддам ҳам болалар учун яхши китоблар етишмас эди, ҳозир ҳам шундай. Қоғоз қимматлашуви баҳонасида аҳвол бундан ҳам баттар бўлуви мумкин.

М. С. — Қадимги муаллимлар ўзлари дарслик ёзиб, ўзлари таълим берганларидан хабарингиз бор: Абдулла Авлоний, Ҳамза, Мунаввар қори, Айний... 5—10 йил аввал марказга қарамлик, тўрачилик каби иллатлар эркин дарслик яратишга тўсқинлик қилгандир. Бугунги эркинликлар даврида энди бизнинг ижодий ишлашимизга, олимларимиз, адибларимизнинг мактаб билан ҳамкорлик қилишларига нима тўсқинлик қиляпти?

Т. М. — Устозларнинг анъаналари барҳам топганини афсус билан эслашимиз керак. Бизда ўқитувчилар кўпайди, аммо маърифатпарварлар йўқ даражага тушди. Ҳолбуки, собиқ СССРнинг Европа қисмида бундай анъана давом этди. Молдавияда, Болтиқ бўйидаги жумҳуриятлардаги ёзувчиларнинг дарсликлар, ҳатто алифбе ёзганидан хабарим бор. Бизнинг ёзувчиларимиз, олимларимиз эса мактабдан узоқлашиб кетишди. Мактаб ҳаётини ҳам, ўқитилажак илмни ҳам дуруст билишмайди. Мактабга қадам босмайдиган ёзувчи ёки олим бор десам ишонасизми? Илмни пухта биладиган олимларимиз эса ўзбек тилида ёзишни билишмайди. Рус тилида чиқаётган китобларга ҳавасим келади. Етти ёшли болаларга физика, кимёни... ўргатадиган китоблар бор. Сиз қўлланма ёзишни гапирасиз. Болаликка хизмат қилувчи барча соҳа бизда у даражада қадрланмайди. Болалар адабиётини олинг. Энг кўп бола Ўзбекистонда. Энг кам болалар ёзувчилари бор юрт ҳам Ўзбекистон. Бу сизга ғалати туюлмайдими? Болалар ёзувчилари қалам ҳақини кам оладилар. Мукофотлар масаласида ҳам кўпинча четда қоладилар.

М. С. — «Маърифат»га ва унинг ўқувчиларига тилакларингиз?

Т. М. — «Маърифат» жумҳуриятнинг энг эътиборли газитига айланишини умид қиламан. Барча маърифатпарварларнинг шу газит атрофида бирлашишини истар эдим. Газит деганлари ҳамиша бир хил чиқавермайди. Шу сабабли газитхонларни садоқатли бўлишга чақираман. Газитнинг бирон-бир сони сал зерикарлироқ чиқиб қолса, дарров юз ўгирманг, дейман. «Маърифат» маънавий бойликка етиштирувчи йўлда йўлчи юлдуз бўлиб қолишини насиб этсин!

Суҳбатдош М. СОДИҚ.

ТАЖРИБАЛАР ҚЎЗГУСИ

Ўқитувчи нашриёти тарбияшунос олим Жўра Йўлдошевнинг «Малака ошириш таълим-тарбия омили» китобини чоп этди. Китобнинг илмий ва миллий аҳамияти шундаки, унда ўзбек ва Шарқ халқларининг фахр-ифтихори бўлган улуғ алломалар қарашлари миллий тарбияшунослик учун бой ва боқий илмий асос эканлиги ишонарли тадқиқ этилган.

Бу борада Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг жумҳуриятимиз мустақиллиги йўлидаги шижоати, амалга ошираётган тарихий, сиёсий-ижодий, халқчил дипломатиясининг муҳим дастурий-амалий аҳамиятини алоҳида таъкидлаш лозим. Ж. Йўлдошев ҳам бу қўлланмани яратишда шу нуқтаи назардан туриб иш кўргани китоб мазмунидан яққол кўриниб турибди.

Муаллиф малакага «малака ошириш машқ қилиш, укув, билим, кўникма ва ақл ҳосиласидир» дея ўзига хос таъриф берадики, бу рисоланинг мақсадини, ҳал қилиниши лозим бўлган вазифани аниқ ва изчил белгилаб берган. Ишда Алишер Навоийнинг «Сабъаи сайёр» достонидаги Баҳромшоҳнинг мерганлик билан боғлиқ воқеасини келтириш орқали халқ таълими ходимларига малака оширишнинг, ўз устларида тинмай ишлашнинг, методика бирлашмаларида фаол иштирок этишнинг, вилоят ва жумҳурият малака ошириш билимгоҳларида фан асосларини эгаллашнинг, амалиётчилар раҳбарлигида бот-бот машғулотлар ўтказишнинг муҳимлиги қайд қилинади.

Монографияда малака оширишнинг мақсад ва вазифаларини очиб беришга алоҳида аҳамият берилган. Зотан, малака ошириш бугунги кунда мустақилликка эндигина эришган, ўз йўлида собит қадам ташлаётган Ўзбекистон халқ таълими соҳасида амалга оширилиши лозим бўлган зарур масалалар мажмуи сифатида аҳамиятга молик.

Муаллиф шарқона таълим-тарбия анъаналарини илмий-қиёсий ўрганиб, бу борадаги халқона усуллардан фойдаланишни тарғиб этади. Чунки ота-боболаримизнинг таълим-тарбия соҳасида қўллаган усуллари негизида эътиқод, виждон, иймон, инсонпарварлик, миллатпарварлик ва ватанпарварлик ғоялари ётади.

Бугунги малака келажак кўзгуси. Ҳар соҳада ўтмишни ўрганиб, чуқур таҳлил қилмай туриб, бугунги ва келгуси вазифаларни белгилаб олиш қийинлиги исбот талаб қилинмайдиган ҳақиқатдир. Очиғи, «Совет», «фирқа» сўзларини ишлатиш мумкин эмас, «у даврни тилга олмаслик керак» дегувчилар ҳам йўқ эмас. Ҳолбуки, ўтмиш тажрибалари ижобийми ёки салбийми, бугунги тўғри йўлни белгилаб олиш учун аввалгисини ўрганиш лозим. Олим шу синалган усулдан бориб, совет давридаги халқ таълими йўналиш тарихини танқидий ўрганган, янгича хулосалар чиқарган. Бу эндиликда қилинадиган ишларни амалга оширишда дастурий аҳамият касб этади.

Китобда малака оширишнинг хилма-хил тадбирлари, чунончи кундузги, сиртқи, қисқа муддатли курслар, илмий-амалий конференция каби шакллари тадқиқ этилган. Бу мактаб ўқитувчилари ва тарбиячилари, шунингдек, мактабгача тарбия муассасалари ходимларининг иш вақти, таътил муддатлари билан бевосита боғлиқ. Бошқача айтганда, малака ошириш ишларини шундай ташкил қилиш кераккки, у иложи борича дарс жадваллари, ўқув дастурларини тўла бажаришга халал бермасин.

Тарбияшунос олим Ўзбекистонда педагог ходимлар малакасини ошириш муаммолари ва ўзига хос хусусиятларини ўрганиш жараёнида малака ошириш тарихини қиёсий назардан ўтказади, таҳлил қилади. Бу ўринда А. Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш марказий институти тажрибалари қўл келган. Ўтказилган савол-жавоблар таҳлили навбатдаги ишларнинг илмий-амалий томонларини белгилаб олиш йўл-йўриғини кўрсатишга қодир. Бундай тажрибанинг вилоятларда ҳам ўтказилгани ва уларнинг хулосалари монографиянинг илмий-амалий қимматини оширган.

Малака оширишни тўғридан-тўғри бошлаб бўлмайди. У муайян тайёргарликни талаб этади, албатта. Бу фикр муаллиф томонидан ҳар томонлама асосланган, шу хусусда методик кўрсатмалар берилган. Бунда ўқитувчи ва тарбиячиларнинг эҳтиёжлари, мактаб шарт-шароити назарда тутилади.

Монографияда тингловчиларнинг малака ошириш институтидаги курс тайёргарлигига ҳамда шаклларига муносабатлари махсус жадвалларда кўрсатилган. Натижада назариянинг амалга қандай татбиқ этилиши каби муаммолар ҳал қилинган.

Мактабларда таълим-тарбия ишлари замон талаблари асосида тобора ривожланиб, такомиллашиб бораяпти, бу борада ўзига хос миллий хусусиятлар юзага келмоқда. Демак, халқ таълими ходимларининг касбга доир тасаввурини ўрганиб, шунга яраша улар малакасини оширишнинг шакл, мазмун ва методларини ишлаб чиқиш долзарб масаладир. Муаллифнинг ўқитувчиларнинг малакасини оширишдаги биринчи даражали диагностика тўғрисидаги фикрлари ана шулар ҳақида.

Монографияда Ўзбекистоннинг барча вилоятларида малака ошириш институтлари, курслар ва метод бирлашмаларидаги фаолият чуқур тадқиқ этилганки, бу асарнинг ҳаётийлигини таъминлаган. Шунингдек, жумҳурият мактабларининг таълим-тарбия соҳасидаги тажрибаларини ўрганиш, умумлаштириш ва оммалаштириш малака оширишнинг муҳим омили экани олимнинг диққат марказида туради.

Умуман олганда, Ж. Йўлдошевнинг «Малака ошириш таълим-тарбия омили» монографияси жумҳурият мактаблари муаллимлари, малака ошириш институтлари ходимлари, педагогика олий ўқув юртлари методист-ўқитувчилари учун муҳим қўлланма вазифасини ўтайди.

Зафар ОЧИЛОВ, ал-Хоразмий номидаги Урганч давлат университети тадқиқотчиси.

ҚУТЛАЙМИЗ!

Ҳурматли ҳамкасбимиз Маликахон МИРҲАЙДАРОВА!

Сиз оилада суюкли она, мактабда эса меҳрибон устозсиз. Жамоада ўзингизнинг одамий хислатларингиз туфайли қалбимиздан чуқур ўрин олдингиз. Шогирдларингиз ҳам Сизнинг сабоқларингиздан мамнун.

Қутлуғ дамларингиз, туғилган кунингиз муборак бўлсин. Биз Сизга узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз. Фарзандларингизнинг камолини кўринг. Кунларингиз доимо нурафшон, дилингиздан шодлик аримасин.

Тошкент туманидаги 2-мактабнинг она тили ва адабиёти ўқитувчилари.

Азиз ва мўътабар устозимиз Холмўмин ака НОРМАТОВ!

Одатда устодлар меҳри мисоли бир қуёшга монанд. Унинг қалбидан нур эмган шогирдларнинг йўли ҳам мунаввар, ишлари ҳамиша беш бўлади. Сизнинг қанча-қанча талабаларингиз олий мактабларни битириб, халқ хизматкори бўлишган. Биз ҳам ўшаларнинг сафидамиз. Сиз раҳбарлик қилаётган Шўрчи туманидаги 37-ўрта мактаб ташаббусингиз билан лицейга айлантирилди, ҳар томонлама мустаҳкамланди.

Туғилган кунингиз билан Сизни муборакбод этамиз, узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Бир гуруҳ талаба ва шогирдларингиз номидан ГУЛЧЕҲРА ХОЛМУРОДОВА, ТошПИ талабаси.

Касбдошимиз Озода МИРЗАЕВА!

Сизни таваллуд топган кунингиз билан табриклаймиз. Ўқитувчилик сермашаққат, аммо шарафли касб. Шунингдек, ўзинг ўқиган мактабда вақти келиб, устозлар сафида юриш, ўқувчиларга таълим-тарбия бериш яна ҳам олий бахт — орзулар билан яшаган инсон учун!

Ана шу катта йўлни босиб ўтиб, болаларга сабоқ бераркансиз, Сизга ҳамиша омадлар, бахту саодатлар ёр бўлсин, деймиз. Ўқитувчининг саодати шогирдлари камолини кўришдир.

Тошкент тумани, Ҳ. Абдуллаев номли 2-мактаб ўқитувчилари.

Олтин ёз— ўтсин соз

ОРОМГОҲЛАР ЧОРЛАЙДИ

Беруний шаҳар халқ таълими бўлимига қарашли Терешкова номли ўқувчилар оромгоҳи ёзги дам олиш-соғломлаштириш мавсумига шай қилиб қўйилди. Яқинда бу масканда бўлганимизда ўқувчиларнинг маданий ҳордиқ чиқаришлари учун барча қулай шароитлар яратилганлигининг гувоҳи бўлдик. Табиат қўйнида, гўзал боғ ичида жойлашган мазкур ўқувчилар оромгоҳига қўшимча жиҳозлар олиш учун Беруний шаҳар ҳокимининг махсус қарорига биноан 118 минг 500 сўм пул ажратилди.

Яқин кунларда болаларни қабул қила бошлаймиз, — дейди оромгоҳ бошлиғи Қурбонбой Нуримбетов. — Ҳар сменада 120 нафар бола, жами уч сменада 360 нафар бола дам олиши мўлжалланмоқда. Ўтган йили ҳам бу ерда шунча ўқувчи маданий ҳордиқ чиқарган эди. Оромгоҳ ҳаётининг мазмунли, ранг-баранг, завқли ва фойдали бўлиши учун ҳозирдан бошлаб турли режаларни ишлаб чиқмоқдамиз. Хива, Тупроққалъа каби тарихий жойларга, Амударё бўйларига, гўзал табиат гўшаларига саёҳат қилиш ҳам режамиздан ўрин олган. Ўйлаймизки, оромгоҳимизда болалар ёзни кўнгилдагидек ўтказишади.

Ғ. ЁҚУБОВ,
ўз мухбиримиз.

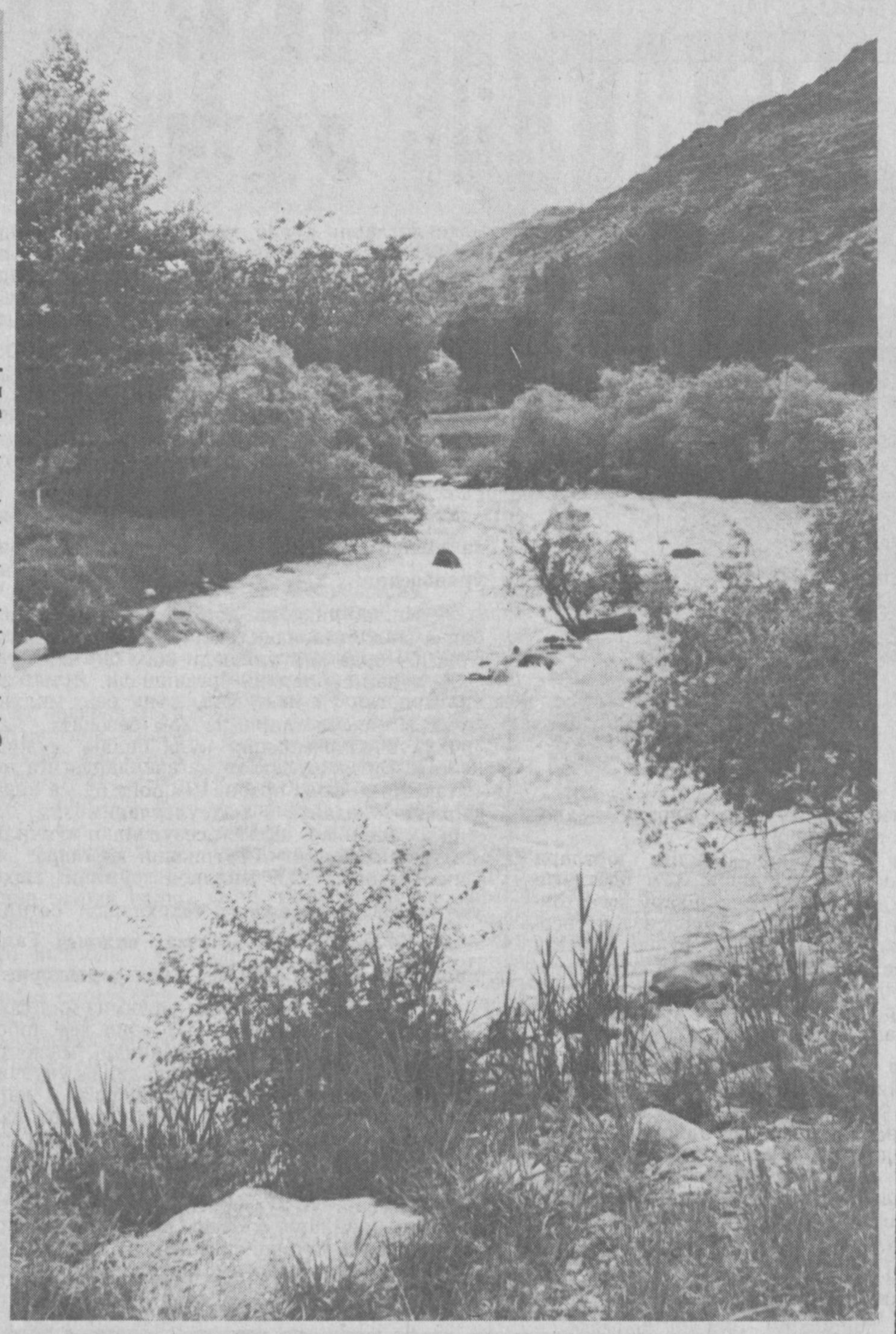

ЮРТ МЕҲРИ ДИЛДА БЎЛСИН

Таниқли аллома Алихон Тўра Соғуний ўз эсдаликларида шундай деб ёзади: «Дунёда яшаган ҳар бир кишининг энг аянчли, қизғаниб сақлайдиган беш нарсаси бордир: биринчи — жони, кейингилари — дини, моли, оиласи, она Ватанидир».

Дарҳақиқат, Ватанимиз мустақилликка юз тутди. Ўзбек деган миллат ва Ўзбекистон деган давлат борлигини дунё тан олди. Демак, биз Соғуний ҳазратлари айтган беш нарсага эришдик. Биз, ўқитувчилар ушбу беш нарсани тушуниб етишимиз ва келажагимиз бўлган ёшларни она-Ватанга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялашимиз керак.

Шу кунларда Республикамиз раҳбариятининг маорифимизга бераётган эътибори чексиздир. Дарсликлар ўзгармоқда. Адабиётларимизда миллий ва умуминсоний қадриятлар акс этаётир. Бу ўқитувчилар зиммасига ҳам жуда катта масъулият юклайди. Шунча йил бошқа руҳ, бошқа мафкура таъсирида юрган одам ўзида ички бир жасорат топмаса, янги ғояларни илғаб олиши осон эмас. Ҳолбуки, ўқитувчиларимиз орасида ҳали ҳам «бахтли ўтмишни» тарғиб қилиб, ёшларимизни чалғитиб келаётганлар топилади. Шунинг учун ҳам биз — ўқитувчилар Ватан равнақи ва миллат истиқболи йўлида ўн чандон, юз чандон меҳнат қилишимиз шарт.

Ҳабибулла НУРМАТОВ,
Чироқчи туманидаги Ҳамза номли 29-ўрта мактабнинг рус тили ва адабиёти ўқитувчиси.

МАЪНАВИЙ КАМОЛОТ ЭҲТИЁЖИ

Маърифатпарвар инсон Пўлат Ҳамдамов фаолияти ҳақида сўз кетганда ҳамиша яхши фикрлар хаёлни чўлғайди.

— П. Ҳамдамов мактабни тугатиб «Пахтаорол» колхозидаги 34-бошланғич мактабда ҳам директор, ҳам ўқув ишлари бўйича мудир бўлиб ишлади...

Давр сурони, машаққатли ҳаёт ҳақиқатга бўлган эътиқодини мустаҳкамлаб борди. 1957 йили Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтини имтиёзли диплом билан тамомлаб, ўзи туғилиб ўсган Зомин туманидаги 25-ўрта мактабда 9 — 11-синфларга ўзбек тили ва адабиётидан сабоқ бера бошлади. Ундаги қатъиятлилик ва ташкилотчиликни англаган туман раҳбарлари собиқ райкомнинг ташвиқот бўлимига ишга олдилар. Кейинчалик уни бошқа лавозимларга ҳам таклиф этишди. Лекин у Ленинобод (ҳозирги Хўжанд) педагогика институтига бориб илмий ишни давом эттиришни танлади. Машаққатли меҳнат, тинимсиз изланиш, ўрганиш ўзининг ижобий самарасини берди — фан номзодлиги диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди. Тез орада тожик ва ўзбек филологияси ҳамда тарих билан биргаликда умумий факультет декани муовинлигидан ўзбек тили ва адабиёти кафедрасига мудир этиб тайинланди.

Бу даврда жуда кўп шогирдлар тайёрлади, монография ва дарсликлар яратди. Лекин дилидаги ўзи туғилиб ўсган юртига бўлган меҳр-муҳаббат, у ерда ишлаш иштиёқи хаёлини тез-тез чалғитар эди. Шу тариқа эълон қилинган конкурс синовларидан муваффақиятли ўтиб, 1975 йили Жиззах давлат педагогика институтига ишга келди ва узоқ йиллар ўзбек тили ва адабиёти факультетини бошқарди. Ҳозир эса ўзбек тилшунослиги кафедрасига бошчилик қилмоқда.

Домла олтмишдан ортиқ ишлар муаллифи. Умумий тилшуносликдан давлат имтиҳони топшириш дастури, сиртқи бўлим талабалари учун ўзбек тилидан контрол ишлар тўпламининг янги вариантини ҳамда «Мактабда сон ва нумеративларнинг ўқитилиши» қўлланмасини яратди. Хизматлари беиз кетмади, албатта. 1981 йилда Ўзбекистон халқ маорифи аълочиси, орадан уч йил ўтиб эса СССР маорифи аълочиси унвонига сазовор бўлди

Устознинг атрофдагиларга ўрнак бўладиган кўпгина фазилатлари борки, булар бугунги куннинг долзарб муаммосига айланиб бормоқда. Сир эмас, ўқитувчилар ўртасида таъмагирлик иллати узоқ вақт ҳукм суриб келди. Унинг қачон пайдо бўлганини аниқ айтиш қийин, лекин ачинарлиси шундаки, бу иллатнинг маънавий-иқтисодий инқирози даврида бўй кўрсатиши мустақиллигимизга жуда катта салбий таъсир қилади, унинг ҳимоясини заифлаштиради. Ўқув жамоалари орасида бундай камчиликка нисбатан маърифий муносабат шакллантирилмас экан, инқироз давом этаверади. Унинг интиҳоси айнан Пўлат ака Ҳамдамов сингари ҳақиқат яловбардорларининг жанговар фаолияти натижасида якун топиши шубҳасиз.

Ў. ҚОСИМОВ,
Жиззах давлат педагогика институти Ўзбек тили ва адабиёти факультети декани.
П. ЖОЗИЛОВ.

ОТА-ОНАНГ ҒАНИМАТ

Уғил-қизга бериб меҳр-мурувват,
Қариганда кетар белдан куч-қувват.
Ҳалол нонинг эрур доим қанд-новвот,
Бил, эй фарзанд ота-онанг ғанимат.

Тирикликда ота қадрин билиб ол,
Насиҳатин қулоғингга илиб ол.
Айтганини ўз вақтида қилиб қол,
Бил, эй фарзанд, ота-онанг ғанимат.

Узинг улғайгандек, кўксинг тоғ этма,
Алла айтган волидангни қойитма.
Оқ сут берган онанг дилин оғритма,
Бил, эй фарзанд, ота-онанг ғанимат.

Умр шамдир, ёниб бир кун ўчади,
Яхшилик қил — элдан элга кўчади.
Бузрукворинг гуноҳингни кечади,
Бил, эй фарзанд, ота-онанг ғанимат.

Уқсанг агар Расулийнинг сўзларин,
Кўча-кўйда қизармайди юзларинг.
Ибрат бўлсин сен қолдирган изларинг—
Бил, эй фарзанд, ота-онанг ғанимат.

Султон РАСУЛИЙ.

КАШФИЁТ

(ҲАЖВИЯ)

Муҳарририятдан хат олдим. Албатта, бу биринчиси эмас. Балки учинчи ёки ўн олтинчисидир. Лекин негадир хурсандчилик билан хатни тезроқ очишга ошиқдим.

— Ҳурматли Таваккалий, сиз кўп ҳикояларингизни тусма-таваккалдан ёзганингиз шундоққина билиниб турибди. Масалан, пивони бир сўмдан олдим, — дегансиз. Ахир, пиво ҳозир ўттиз-қирқ сўмку, — деб бошланарди хат.

«Эй, мен ҳикояни ёзиб, йўллаганимга олти ой бўлди. Агар бу туришда, яна олти ой ўтса, мен ёзган ўша бир сўмлик пиво юз сўм бўлади. Ахир таҳририят нима қилади? Бирининг орқасига иккита О — ҳарфини ёзиш кифояку!» — деб кўнглимдан ўтказдим.

— Автобус ҳайдовчиси икки сўм сўради-я, — дебсиз пулингизга ичингиз ачишиб. Нима, автобусчи сизни бепул олиб юрсинми?

Ахир, Ботирма қишлоғидан Қотирма шаҳар марказигача ҳозир йигирма сўм олади-ку, ошна... «Эй, ошна ҳам бўлгим йўқ. Ошна деган бир-бирига кўмаклашади-да, иккининг орқасидан биттагина 0 ҳарфи қўйсангиз бензин кетадими?

— Бир ҳикоянгизда уннинг бир халтасини 18 сўмдан олдим, — деб зорланибсиз. Энди бундай гаплар кулгили-ку. Шунга ҳам хафагарчиликми? «Эй ошна, ўн саккиз рақамининг орқасидан иккита 0 ҳарфи қўясиз, тамом. Бир минг саккиз юзга амал бўлади-қолади.

— Қизимга уч юз сўмга пальто олдим, — деб зорланибсиз, — дейилган хатда.

«Тавба дейишга мажбурман, уч юзнинг охирига биттагина 0 ҳарфи қўшинг, илтимос. Уч минг бўлади, қолади. Ҳозир уч мингга қизингизга пальто олсангиз, осмонга дўппингизни минг марта отардингиз-а.

Шундай қилиб, хатни ўқидимда, муҳарририятга, шахсан Топилмасийга мактуб битдим. Жамики, ҳикояларимдаги арзончиликни, қимматлаштириш, яъни бозор иқтисодига ўтказиш мақсадида сизларга олти донагина 0 ҳарфи ҳадя этаман. Илтимос, ҳарфларни ҳикоянинг жой-жойига, кроссворд ўйинига қўйгандай жойлаштирсангизлар. Борди-ю, бу йилга ҳикояларим чиқмаса, иккинчи йилда яна биттадан 0 ҳарфи қўшсалaрингиз. Аслини олганда, буни ҳам кашфиёт, ҳам ишбилармонлик дердим.

Салом билан Таваккалий, — деб имзо босиб хат жўнатдим. Не кўз билан кўрайки, ҳикояларим рўзномада, бозор иқтисодига ўтиб, қўйни-қўнжи ун, мой-пойга тўлиб чиқди. Қувончдан кўзим ёшланди. Ахир бу кашфиёт учун олтита 0 ҳарфи кетди-я.

С. ОСТАНОВ.
Қашқадарё.

ТУПРОҚ ҲИДИ

НАСРИЙ НАЗМЛАР

Томорқадаги сабзавот ниҳолларини чопиқ қиламан-у, ҳовлидаги болаларнинг сўзига зимдан қулоқ соламан. Улар гул, райҳонларни ҳидлаб-ҳидлаб бир-бирига гап уқдиришади.

— Менга сада райҳоннинг ҳиди ёқади, — дейди бири.

Яна бири: — Менга атир гулники. Чиройи ҳам зўр, — деса, учинчиси: — Мен икковиниям яхши кўраман, — дейди.

Сўзларидан яйраб-яйраб кетмон чопаман. Ичимда уларнинг фикрларига тўлиқ қўшиламан. Нега қўшилмай?! Ахир, мен ер билан тиллашувчи, меҳрим меҳрига пайванд деҳқонман. Минг хил гулу райҳон, ниҳолларнинг ёқимли ҳиди, чиройи меҳримиз пайвандидан.

Кетмоним зарбидан чопилаётган бўрсилдоқ тупроқнинг намхуш ҳиди димоғимга урилади. Ўша мақтовли ҳидларнинг борлиги учун тупроқ ҳиди доим бор бўлсин, дейман.

ХАМИРНИНГ ХИЗМАТИ

— Фойдали гиёҳмиз. Биздан кўк сомса қилишади, — дейди ялпиз исмалоққа.

— Фойдали эканингиз кўпларга аён. Лекин сомса бўлиб қадрланишингизда мени ҳам ўйлаб кўринг. Сизларни қовуштириб, тандирга ёпилмасам, қуруқ ўзингиз оловнинг тафтидан жизғанак бўлиб кетардингиз.

— Тўғри, — деди исмалоқ ялпизга, — бизни деб оловнинг тафтига бардош берган хамиржонга минг раҳмат.

Ғани АБДУЛЛАЕВ.

ДИЙДОР—ЯРИМ ИМОН

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманига қарашли 111-мактабда фахрий ўқитувчилар ўқувчилар билан учрашдилар. Мактаб жамоаси шу даргоҳга 50 йилдан бери раҳбарлик қилиб келаётган Ҳожиакбар ака Қурбонов бошчилигида кечага катта тайёргарлик кўришди. Кечага туман болалар ва ўсмирлар ижодий марказидан ёш санъаткорлар, ўқувчиларнинг ота-оналари ҳам ташриф буюришди. Ўқувчилар тайёрлаган шеър, қўшиқ ва рақслар кечага ўзгача файз киритди.

Улуғ Ватан урушида иштирок этган ўқитувчилардан Жўра Шермуҳамедов, Ҳамидулла Даминов, Аҳад Мавлонов, Зоҳиджон Ҳошимов, Жалолиддин Шаҳобиддиновлар уруш хотираларидан сўзлаб бердилар, ўқувчиларни мустақилликка эришган жонажон Ватанимизни севишга, кўз қорачўғидек асрашга даъват қилдилар. Мактаб жамоаси кекса жангчиларга эсдалик совғалари топширди.

Ҳаяжонли дамлардан бири — узоқ йиллар шу мактабда меҳнат қилган Зиёвуддин Қурбонқулов, Шукур Усмонов, Ғофур Қорабоев, Турсуной Муродова, Фарида Иброҳимоваларни кексалик гаштини суришга кузатиш маросими бўлди. Бундай кечалар ўқувчилар ўртасида таълим-тарбия ишларини яхшилашга самарали таъсир кўрсатиши шубҳасиздир.

М. АҲМЕДОВА,
ёш қаламкашлар тўгарагининг раҳбари.

ЎҚИТУВЧИ ЁН ДАФТАРИГА

«ФАНЛАР ШОҲИ»НИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИ

«Фанлар шоҳи» деб аталмиш математика ўтган ўн йилликлар мобайнида кўпгина янгиликлар билан бойиди. Яна талай муаммолар юзага келди. Хусусан, квант механикаси назарияси ишлаб чиқилгандан сўнг уни масалага классик нуқтаи назардан қарашдан фарқланадиган янги алгебраик қонун-қоидалар билан асослаш зарурияти келиб чиқди.

Бу масала илк бор америкалик Сигал, академик Гольфанд, француз Диксмье ва бошқа олимларнинг илмий асарларида баён қилинди. Оператор алгебралари назарияси шу тариқа юзага келди.

1953 йили Сигал, кейинчалик Стаинспринг, ҳиндлар — Санкаран ва Падманабхан, инглиз Йедон сингари олимларнинг нокоммутатив интеграллаш назариясининг турли соҳалари ривожлантирилди. Ҳозирги пайтда шу асосда квант (нокоммутантив) эҳтимоллар назарияси бўйича тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Кейинги йилларда квант механикасидаги тасодифий миқдорлар фазасининг алгебраик моделини яратиш мақсадида немис олимлари Йордан, Жонфон Нейман, Вигнерлар томонидан 1934 йили фанга илк бор олиб кирилган Йордан алгебраларига бўлган қизиқиш тобора кучаймоқда.

Шуни ҳам айтиш керакки, Йордан алгебралари Жонфон Нейман алгебраларига нисбатан функционал таҳлил нуқтаи назаридан кам ўрганилган ҳамда эҳтимоллар назарияси бўйича эса ҳозирга қадар тадқиқ этилмаган эди.

А. АЛИЕВ тайёрлаган.

ФОЙДАЛИ МУЛОҚОТ

«Тонг юлдузи» (аввалги «Ленин учқуни») газетаси республикамиздаги ўқувчи-ёшларнинг қадрдон нашри. Айниқса, кейинги йилларда анъанавий давом этиб келаётган, «Ёзувчилар дарс ўтади», «Иқтисод ва биз», «Жиноят ва жазо», «Табиат фарзандлари» мавзуидаги «Тонг юлдузи» дарслари нафақат болаларда, балки ота-оналарда, ўқитувчиларда ҳам катта таассурот қолдирмоқда. Ўқув йилининг охирги кунлари арафасида Жиззах вилояти Фориш туманининг Гараша қишлоғидаги 79-мактабда «Тонг юлдузи»нинг навбатдаги дарслари ўтказилди.

Бозор иқтисодиётига ўтиш даврида ўсиб келаётган авлод ҳам республикамиздаги иқтисодий сиёсатдан яхши хабардор бўлиши, тадбиркорлик, ишбилармонлик сирларини билиб олишлари зарур. Шу сабабдан ҳам муҳарририят ходимлари бу дарс мавзуини «Ишбилармонлик нима? Тадбиркорлик-чи?» деб аташади.

Нурота тизма тоғлари чинакам гўзал. Унинг табиати, қир ва тоғ манзараларини бир кўрган киши яна бир бор бу ерда дам олишни қўмсаб юради. Гараша ана шундай кўркам тоғ ён бағрига жойлашган. Эсон Лутфуллаев, Бахтиёр Холхўжаев, Қулмирза Қамбаров, Азим Суюн каби таниқли санъаткорлар ва шоирлар, олимлар, хўжалик раҳбарлари таълим олган 79-мактаб 1939 йилдан буён фаолият кўрсатиб келади. Минглаб ёшларни вояга етказган мазкур билим масканида бугун 334 нафар гарашаликлар таълим олишяпти. Уларнинг меҳнатсеварликлари, билим олишга бўлган интилишларини кўриб, хурсанд бўлдик.

«Ишбилармонлик нима? Тадбиркорлик-чи?» мавзуидаги дарсларни ўтиш учун тумандаги илғор хўжалик раҳбарлари, фермерлар, тадбиркорлик билан иш юритаётган кишилар жалб этилган эди. Бу гал дарсни таҳририят ходимлари ўтишди. Дарс жараёнида тоғлар орасидаги бу мўъжаз қишлоқда келажагимиз ва унинг ривожи учун ишнинг кўзини биладиган тадбиркор болалар вояга етаётгани аён бўлди.

Дарҳақиқат, Гарашада чорвачилик ва узумчилик, гилам ва шолча тўқиш ҳунармандчилиги ривожланган. Майиз қуритиш ёки қўй, қўзи жунини қирқиб, тери ошлашни билмайдиган ўғил бола, гилам, шолча, сўзана тўқиш, кигиз юмалатишни, кашта тўқиб, кийим тикишни билмайдиган қизлар йўқ, десак адашмаймиз. Улар меҳнати билан шира тўплаган майиз бозорнинг олд маҳсулоти, қизчаларнинг нозик бармоқлари билан тўқилган сўзаналар уйларнинг кўрки. Тўғри, уларнинг ҳаммаси ҳам бозор кўрмайди. Бу маҳсулотлар ҳамманинг ўз хўжалиги учун зарур. Ўзлари фойдаланишади. Аммо, бу қандай тадбиркорнинг ишидан кам? Уй-рўзғор учун керакли бу маҳсулотларни сотиб олиш учун пул ҳам керак-ку!

Хуллас, яхши ният билан бошланган ишдан кўзланган мақсад амалга ошди. Ўқувчилар ўз «ишбилармонлик»лари билан тажриба алмашган бўлсалар, муҳарририят ходимлари қизғин мулоқот жараёнида газетхонлар фикрини ўрганиб олишди.

Д. ТУРАХМЕТОВА.

Ҳосил ҚОБИЛОВ

Пойтахт Тошкент вилояти халқ таълими бошқармаси, педагогик ходимлар малакасини ошириш институти жамоаси оғир жудоликка учради. Бешафқат ўлим уруш ва меҳнат фахрийси, республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи, республика аҳамиятига молик шахсий пенсионер, ёшларнинг зукко ва ишбилармон устози, моҳир ташкилотчи Ҳосил Қобиловни орамиздан олиб кетди.

Ҳосил Қобилов 1921 йилда Тошкент шаҳрида таваллуд топди, 1939—1945 йилларда Совет Армияси сафида хизмат қилди, Улуғ Ватан урушининг биринчи кунидан то Ғалаба кунигача жанг майдонларида жасорат кўрсатди.

1947—1962 йилларда Тошкент вилояти ижроия қўмитасида масъул вазифаларда хизмат қилди.

1962 — 1990 йилларда вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институтида директорлик лавозимида ишлаб, институтни республикада энг илғор ва кўзга кўринган илмгоҳлардан бирига айлантиришда ўз билими, куч-ғайратини аямади, институтда ибратли ишларни амалга оширишда бош-қош бўлди. Тадбиркор раҳбарнинг жонкуярлиги туфайли институт учун замонавий янги бино, иккита тўққиз қаватли ётоқхона ҳамда даволаниш масканлари бунёдга келди.

Ҳосил Қобилов ана шундай ҳалол ва самарали меҳнатлари эвазига ҳукумат орден ва медаллари, фахрий ёрлиқлар билан тақдирланган эди.

Меҳрибон ва жонкуяр устоз, халқ таълимининг фидойиси Ҳосил Қобиловнинг хотираси қалбларимизда доимо сақланиб қолади.

Бир гуруҳ ҳамкасблари.

Бош муҳаррир
Саъдулла ҲАКИМ.

Низомий номли Тошкент давлат педагогика институти, табииёт-жуғрофия факультетининг маъмурияти иқтисодий жуғрофия ва жуғрофия таълими услубиёти кафедрасининг катта ўқитувчиси Зуҳра Шомуратовага онаси, СССР халқ артисти

Ойимхон ШОМУРАТОВА

вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туманидаги 84-мактаб жамоаси шу мактаб ўқитувчиси Насиба Абдуллаевага умр йўлдоши

Камолитдин АБДУЛЛАЕВ

вафоти муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

Тошкент шаҳар Чилонзор туман халқ таълими бўлими ва 201-мактаб жамоаси ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси Муяссар Рашидовага онаси

Хожал ая БОТИРОВА

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги (ҳаммуассис), Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ:
700083, Тошкент,
Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: маъсул котиб — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58, 52-35.
ИНДЕКС: 64595.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000040.
Буюртма Г—239. 117209 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 20.00.
Босишга топширилди — 20.00.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

123456